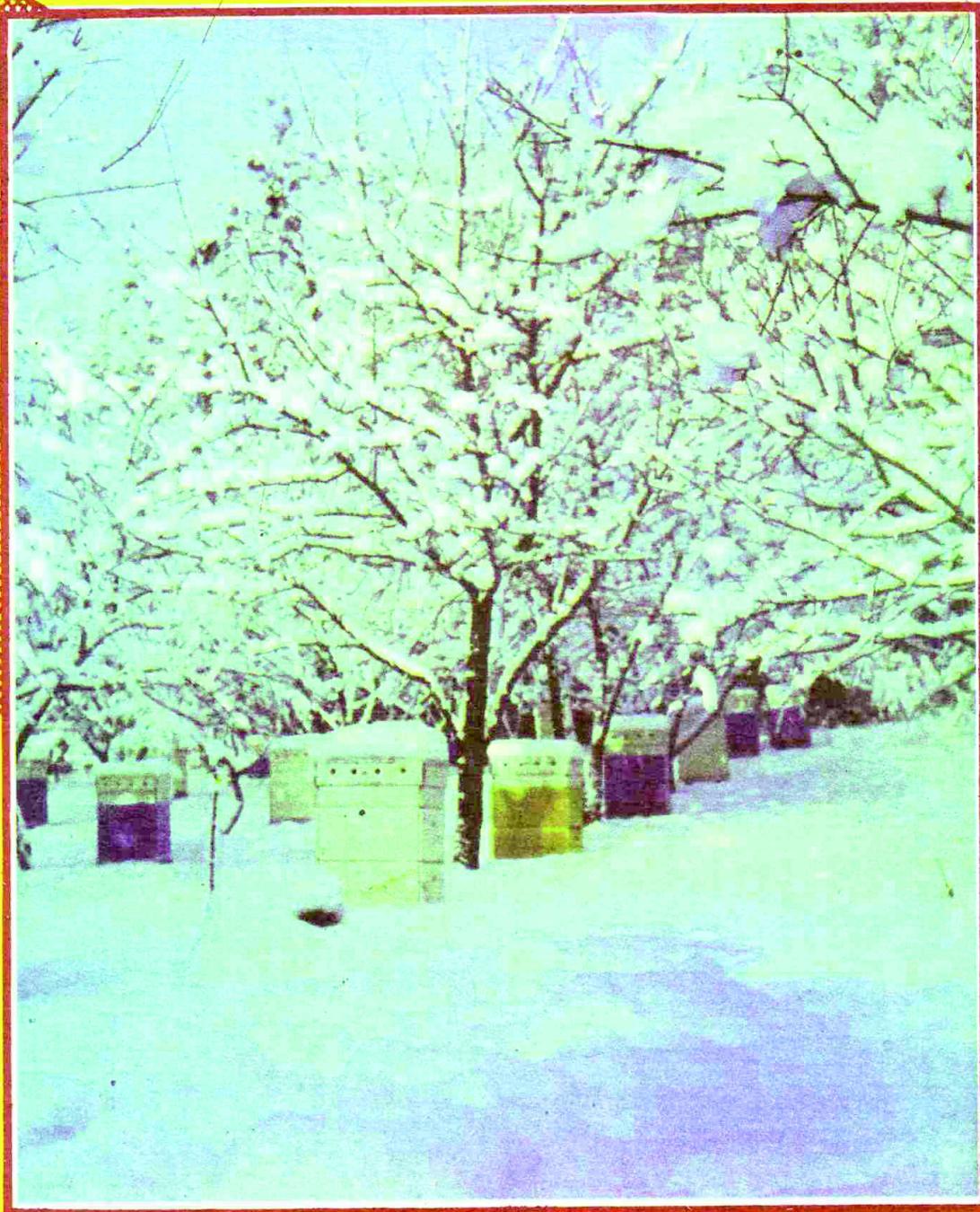

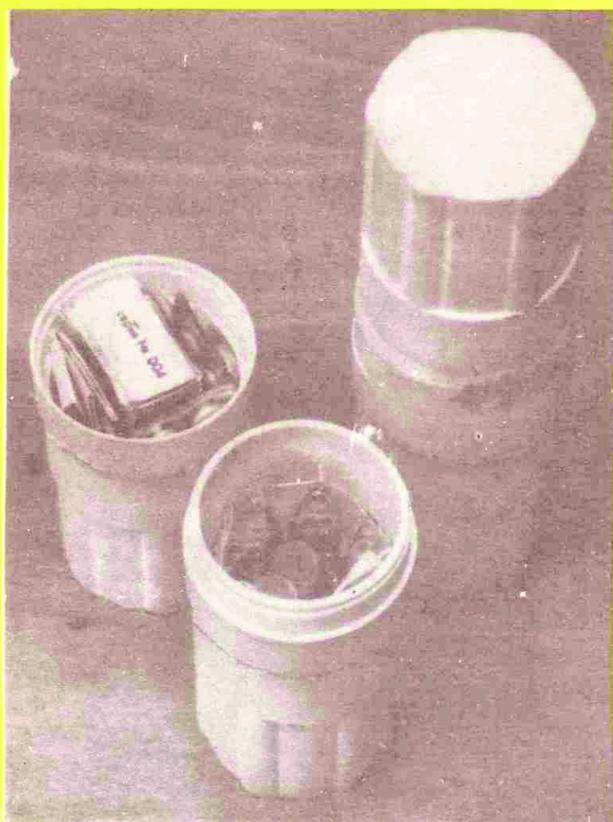

Український пасічник

2/1995

ПЕРЕДПЛАТА НА
УП ТРИВАЄ ПОСТІЙНО,
НА КОЖНИЙ МІСЯЦЬ

Аптечка пасічника

Такі аптечки з високоефективними препаратами для лікування гнильця, аскосферозу, вароатозу та інших захворювань бджіл виготовляє і висилає накладною оплатою підприємство "ПАТАН". Підприємство також реалізує плідні матки і бджолопакекти, книгу

О. П. Озерова "Рациональное двухматочное пчеловождение".

Звертатися за адресою: 334320, Республіка Крим, м. Євпаторія-2, а/с № 76, підприємство "ПАТАН".

ФОТО Я. ГУЛКЕВИЧА.

До уваги читачів

У РЕДАКЦІЇ МОЖНА ПРИДБАТИ ТАКІ ЖУРНАЛИ УП:

ЗА 1991 р. — № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 (ВИЙШЛО У СВІТ 7 НОМЕРІВ)

ЗА 1992 р. — № 3, 5, 7, 8, 11—12 (ВИЙШЛО У СВІТ 11 НОМЕРІВ)

ЗА 1993 р. — № 7, 8, 9, 10, 11—12 (ВИЙШЛО У СВІТ 11 НОМЕРІВ).

ЩОБИ ОТРИМАТИ ЖУРНАЛИ НЕОБХІДНО НА Р/Р 353703 МФО 325644, ДИРЕКЦІЇ АК АПК "УКРАЇНА" м. ЛЬВІВ, КОД 290002 ПЕРЕРАХУВАТИ ГРОШІ З РОЗРАХУНКУ 60 000 КРБ ЗА ОДИН ПРИМІРНИК. ПІСЛЯ ТОГО НАПИСАТИ ЛИСТА В УП З ВКАЗІВКОЮ ТИХ НОМЕРІВ, ЯКІ ЧИТАЧ ХОЧЕ ОТРИМАТИ. У ЛИСТІ МАЄ БУТИ КВИТАНЦІЯ ПРО ПЕРЕРАХУВАННЯ ГРОШЕЙ.

Український пасічник

2/1995

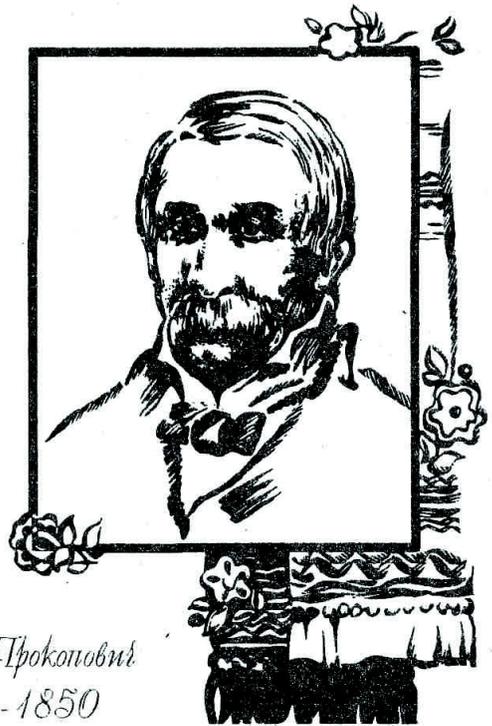
ЗАСНОВАНО У ТЕРНОПОЛІ

В 1914 р.

ВІДРОДЖЕНИЙ У ЛЬВОВІ

В 1991 р.

Щомісячний науково-виробничий, інформаційний масовий галузевий журнал пасічників України.

П.Л. Прохорові
1775-1850

Семінар у Стрию

Мальовниче містечко Стрий розташовалося в Прикарпатській низині в передгір'ї Карпат. Жителі Стрийщини народ допитливий і дуже працьовитий. В великій близькості Моршин і Трускавець, через Стрийщину проходять міжнародні туристичні автомобільна і залізнична магістралі. Якщо оглянути новобудови в цьому краю, то відчувається не лише працьовитість жителів, а й добрий архітектурний смак.

На жаль, високими медозборами Стрийщина похвалитись не може. Малі площі посівів медодаїв, засилля технічних немедодайних культур. Часті дощі зумовлюють до низьких медозборів, але й змушують пасічників працювати творчо, з видумкою.

Стало доброю традицією запрошувати в Стрий на збори-семінари по бджільництву винахідників і творчих людей з різних кінців країни. Тут виступали з лекціями і автор павільйону "Колосок" з міста Ейська, що знаходиться біля Азовського моря пан Татаренко Василь Романович, і пасічник з Прибалтики пан Павло Зайцев, який знайомив пасічників з технологією і устаткуванням по збору бджолоїної отрути, пасічник аматор і професіонал пан Баціц Ярослав Онуфрієвич — пропагандист вуликів Роже Делона, пасічник з Карпат пан Кавка Роман Дмитрович, який ознайомив пасічників з технологією термopідігріву бджіл у весняний період.

Особливий інтерес викликали виступи в Стрию інженера-винахідника зі Львова пана Дейнеки Мирона Петровича, який пропагував компактну вископродуктивну медогонку з горизонтальним розміщенням осі оберту рамок і не призводить до деформації стільників. Не менше задоволення отримали пасічники на семінарі, де пан Мирон знайомив з перевагами нового суперкомпактного вулика "Запорожець".

Прекрасне враження залишив після себе семінар на природі, який відбувся в кінці липня 1992 року в селі Ярушичі. Семінар на тему "Медоноси, їх викори-

стання і розмноження" наочно підтвердив, що наш пасічник Лесів Ярослав Миколайович разом з своїм батьком розмножив на Стрийщині чудо-липу, яка цвіте в другій половині липня, має в суцвітті до 15—17 дуже великих квіток і, що дуже важливо, щорічно медеє, і медеє так, що навіть 2—3 суцвіття залишені на ніч в кімнаті, не дають заснути, поки їх не винесеш. Біля такої липи не спить і бджола, а серед пасічників ця липа отримала назву липа Лесіва. Дослідні зразки квітів і листя цієї липи були відправлені в Київський ботанічний сад для визначення породи і цінності.

Науковці констатували: "...невідомий в Україні гібрид, дуже перспективний для бджільництва та зелених насаджень...".

Такий інтерес до новинок у бджільництві проявляють не тільки місцеві аматори. За останній час до нас зачистили емісари із ближнього і дальнього зарубіжжя, і дехто з них уже й не перший раз. Їх дуже цікавлять наші досягнення і плани на майбутнє.

Побували у нас гості з Молдавії, Росії, Кавказу, Середньої Азії, Прибалтики, Австрії, Чехії, Варшави і багатьох областей України.

Різні їх враження, але в одному вони однакові, що в Стрию є багато новинок вартих уваги, про які вони до приїзду в Стрий не знали.

Зацікавлення новинками проявляють і деякі зарубіжні фірми. Серед них такі відомі в світі фірми, як фірма Роже Делона з Франції, міжнародна фірма по випуску і реалізації різноманітного бджолиного реманенту та продуктів бджільництва КРИСТІАН ГРАЦЕ з міста Вайнштадт, Німеччина, фірма з Канади Canadian Honey Council. Загальний науково-технічний союз Кореї, спільне Чесько-Словацьке підприємство по реалізації продуктів бджільництва.

Члени редакції журналу "Український пасічник" також є учасниками майже всіх семінарів по бджільництву в м. Стрию.

Семінар почався з урочистого привітання всіх членів Стрийського товариства пасічників з 10-ти річчям відновлення роботи товариства і подяки керівництву Стрийського управління

бурових робіт, комерційно-торгового виробничого підприємства м. Стрия та Стрийського району за матеріальну підтримку товариства в критичний період. Від імені членів товариства була висловлена також подяка редакціям журналів "Український пасічник", "Пасіка", "Пчеловодство", працівникам радіомовлення міста Стрия та редакції Стрийської газети "Рідне поле" за допомогу в пропаганді бджільництва.

Досвідом на семінарі в цей раз поділився один з кращих професіоналів по бджільництву, винахідник з Закарпатського міста Мукачево пан Паращинець Василь Юрійович. Його винаходи зацікавили пасічників, особливо льотковий вкладиш, який дає можливість бджолам регулювати кількість вологи і мікроклімат у вулику в осінньо-весняний період, також дуже цікавила пасічників технологія пакетного виробництва бджіл, якою пан Паращинець займається досконало вже багато років.

Дещо "інтригуюче" сприйняли пасічники інформацію про теорію льотка, в якій пасічникам доводилося, що основним льотком у вулику має бути вертикальний, регульований зверху і знизу льоток, а нижній горизонтальний льоток є тільки допоміжним, який має бути відкритий у вулику тільки під час сильного медозбору.

Така різка зміна поняття про льотки, теплові процеси в вулику, його конструкцію і вентиляцію була сприйнята неоднозначно і змусила багатьох слухачів задуматися над процесами, які йдуть у вулику протягом року. Цю інформацію запропонував слухачам голова товариства І. Брик.

З великою неохотою під закінчення світлового дня покидали пасічники зал ВПТУ № 8, гостинно запропонований для семінару директором ВПТУ паном Собком Максимом Юрієвичем, тим більше, що на сцені була виставлена велика виставка новинок і була можливість все оглянути, заміряти і перемалювати.

Тут і вулик "Суперкомпакт-Запорожець", і Кліматостабільний вулик Роже Делона, і частина комплекту вулика "Пріма Суперуніверсал", і корпуси вулика з пористих пластичних мас, і

годівниці, і підігрівачі з теплорегулятором, і пилкозбирачі різних конструкцій, і сучасна отрутовідбірна установка, і Джентерський щільник з Німеччини для виведення маток і льотковий вкладиш пана Паращинця В. Ю., і складні підставки під вулики, і... "технологія "Протисонячна карусель", і універсальні рамки, в котрих плечики закриваються і які мають можливість обертатися в вулику на 90 градусів і 180 градусів, і зразки продукції бджільництва Стрийщини, Чехії, Австрії.

Всього зразу не розглянеш, очі розбігаються. Дуже жаль, та семінар закінчився, але тут же вже готовляться

нові цікаві матеріали для наступного семінару.

Під час перерви пасічники мали можливість оплатити членські внески, оглянути експонати, порадитися, посперечатися, придбати літературу по бджільництву. Таку ж можливість пасічники Стрийщини і гості мають кожної неділі з 11 до 13 години в приміщенні товариства в самому центрі міста Стрий по вул. Валова, 10, де всі експонати виставлені для огляду і вивчення.

І. БРИК,
м. Стрий.

ЗАПИТУВАЛИ — ВІДПОВІДАЄМО

А. С. Годлевський з с. Весняне Вінницької обл. запитує, де він може купити плідних карпатських маток на 1995 рік.

Радимо звернутися у Мукачівський бджолорозплідник (Закарпатська обл., м. Мукачево).

В. М. Микола з Білозерського району Запорізької обл. запитує: де можна проконсультуватися, як збирати бджолину отруту, де її реалізувати і її вартість у ВКВ, яка є література по одержанню бджолиної отрути.

Радимо прочитати брошуру "Як одержати бджолину отруту без шкоди для пасічників і бджіл". Такі брошури в редакції УП є. Іншою інформацією поки що не володіємо.

М. М. Рибкін з Дніпропетровської обл. запитує, які підприємства чи організації в Україні виготовляють препарати проти хвороб бджіл та пасічний реманент.

Спробуйте звернутися за такими адресами: 334320, м. Євпаторія-2 А/я

№ 76, організація "Патан" (аптечки пасічника, високоефективні препарати для лікування гнильця, аскосферозу, вароатозу та інших захворювань).

266021, м. Рівне, Дп "РЗТА", цех № 10, тел. (036-22) 5-20-57 (ножі пасічницькі, стамески, скребки).

252021, м. Київ, вул. М. Грушевського 28/2, тел. 229-77-77 (технічне обладнання для обігріву вуликів та збору бджолиної отрути).

329810, Миколаївська обл., м. Первомайськ, вул. Корабельна 5/39, кооператив "Пластик", тел. 9-03-50 (реалізує і приймає замовлення на виготовлення альпійських вуликів).

258304, Черкаська обл., Кацівський р-н, с. Іваньків, код 033, тел. 556-27-51 (реалізує пасічницький інвентар).

М. Дніпропетровськ, код 0562, тел. 42-21-91, 42-60-69, 42-37-00 (реалізовує парові воскопреси).

ЛЮТИЙ

Останній місяць зими... За своїм характером — найноровливіший, та однаково сонце повертає на весну — день уже збільшився майже на три години; тому, як мудро підмітив народ, лютневий сніг весною пахне.

Звідки ж походить назва місяця "лютий", яка офіційно закріпилася на Україні та в Білорусі? Його етимологічне коріння пов'язане з конкретними реаліями. Адже цей місяць — це пора надмірних контрастів: вітрів, морозів, снігів, відлиг.

З останнім місяцем зими у хліборобів закінчувався і традиційний зимовий відпочинок, селяни починали готуватися до весни.

На останній місяць зими припадало кілька свят, в які люди намагалися завбачити погоду. Найбільше вірили у пророчість Стрітіння — особливо шанованого у лютому свята. З ним пов'язували свої надії й пасічники. Залежно від того, як капатиме зі стріх водичка, вважали вони, так прибуватиме до вуликів і мед. До речі, в давніші часи пасічництво на Україні було одним з найважливіших та найвагоміших промислів. Рідко хто з селян не тримав бджіл. Доцільність розвою бджільництва диктувалася не тільки харчовими і лікувальними властивостями меду (переважно більшість ліків готували з меду), а й обрядовою потребою — солодкий продукт використовувався майже в усіх дійствах: на хрестинах, весіллях, при поховальних обрядах. Крім того, пасічництво було єдиним джерелом отримання воску, без якого не могла обійтися жодна культова споруда — церкви та монастирі.

Ось чому в структурі народного прогнозування погоди "бджолина метеорологія" традиційно посідала важливе місце.

Народний прогностик

МАКАРА (1). У давнину казали: "Якщо погода ясна, то й весна буде красна".

Оксани — напівзимниці (6). Коли день ясный та тихий, то весна буде гожою; якщо в обід сонце, то рання весна, а коли хурделиця — цілий тиждень негода.

Юхима (10). Якщо вітряно, то літо буде мокрим.

Трохима (14). Вночі зоряно — на пізню весну.

Стрітіння (Гроловиця, Зимобор—15). Вважалося, що на Стрітіння зима вперше зустрічається з весною.

Миколи (17). Його ще називали в народі студеним, бо рідко коли обходилося без снігу і морозу.

Парфенія (20). На цей день припадали "зимові діди". Це давній обряд поклоніння предкам. До цього дня готували спеціальну обрядову страву і залишали на ніч для померлих.

Окрім цих, були ще "весняні", "літні" і "осінні" діди. У ці дні не брали шлюбів і не організували розваг.

Хоми Весногорія (21). Пов'язували з приходом весни. Прийшов Хома, вважай, зими нема.

Прохора (22). Прийшов Прохір і Влас: "Уже весна в нас".

Власа (24). Він вважався покровителем домашніх тварин. Якщо цього дня відлига, то морозів більше не буде.

Ониса Зимобора (28). У цей день святкували масляну, котрою проводжали зиму і зустрічали весну.

Касяна (29). Він припадає один раз на чотири роки, тобто на високосний і вважається нещасливим.

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Якщо взимку горобці сидять тихо на деревах, будівлях, буде сніг без вітру, дружно чирикають — на відлигу, ховаються у густі кущі — на віхолу.

Добрими синоптиками в світі пернатих є ворони. Перед дощем сіра ворона звично всідається на сучок, стовп або на загорожі, набундючується, згорблюється, опустить крила і сидить, наче стара німецька бабуся. Сидить і хрипло каркає. У народі кажуть: у ворони поперець ломить — накаркає дощу. Якщо домосусіди-галки пронизливо кричать в

ясну теплу погоду, влітку і восени, це точна ознака на дощ.

Заздалегідь відчують ворони і галки наближення сильного вітру, бурі, снігопаду, наближення морозів і відлиг. Якщо взимку ворони збираються цілою зграєю, літають, кружляють і каркають — чекай снігу чи морозу. Ворона ховає свій ніс під крило (це роблять і свійські качки і гуси, стоячи на одній нозі) — на холод. Каркають взимку — гніздового угіддя. Але якщо дятел стукає дзьобом по сучку в погожий літній день — бути дощу.

ДВОМАТКОВЕ УТРИМАННЯ БДЖІЛ

(продовження, почу № 1, 95 р.)

У різних літературних джерелах описувалися вулики різних конструкцій для двосімейного спареного утримання бджіл. Але ні одна з них не відповідала можливостям і вимогам двох об'єднаних сімей — двох маток. Ні одна з них не дає можливості займатися кормовим пасічництвом, тобто проведенням всього циклу сезонних заходів з метою управління ростом-розвитком сімей і їх роботою при найменших затратах часу і праці.

Загальним недоліком всіх конструкцій є: відсутність конструктивних умов для вибору методів двоматкового пасічництва, для виводу племінних маток і заміни зимувалих маток; відсутність конструктивних умов для створення гарантованої вентиляції при далеких перевезеннях або ізоляції бджолосімей на довготривалі періоди при обробках отрутохімікатами садів, полів і лісових масивів; відсутність конструктивних умов для заходів, що включають роїння. Недоліком окремих конструкцій є вертикальна громіздкість і нестійкість, коли для розміщення бджіл від двох маток і запасів корму вулик досягає 2,5 м у висоті (багатокорпусні), коли при огляді одної сім'ї або гнізда одної матки порушується діяльність другої сім'ї при ставленні других цілих розплідних корпусів (конструкція Э. Л. де Л'Ост і багатокорпусний), коли виготовляються вулики з льотками в проти-

лежні сторони, які приносять шкоду в роботі бджіл і т. д.

У журналі "Пчеловодство" № 8 (1981 р., стор 24) надрукована стаття "о термінах в пчеловодстве", в якій автори пробували дати визначення спареного двосімейного і двоматочного вулика. По їх визначенню чомусь:

а) у спареного вулика перегородка повинна бути з будь-якого тонкого і міцного матеріалу, який добре проводить тепло і звук;

б) у двосімейному перегородка повинна бути металічна із загратованим вікном, що унеможливорює прохід бджіл;

в) у двоматочного вулика перегородка — це решітка, яка допускає прохід бджіл без маток.

Мало того, що така перегородка надумана, вона ще й шкідлива і говорить про те, що автори статті не займалися двоматочним бджільництвом, так як при такій перегородці двоматочне пасічництво швидко стає одноматочним.

Є вулик, створений мною, для двоматочного утримання бджіл — а. с. № 668656. Він складається з трьох корпусів і двох піврамкових надставок, ставиться на вуликову вентиляційну кліщеуловлювальну дно-підставку (а. с. № 1289434).

Нижній корпус розділений на два відділення перфорованою перегородкою, яка легко виймається. Відділення можуть поміщати по 6—7—8 рамок розміром 435X300 мм, тобто вулики можуть бути 12—14—16 рамочні.

Другий корпус складається з двох половин, в кожній з яких є боковий льоток, а також передній, при бажанні і необхідності.

Третій корпус цілий, з льотками, як у другому. Одна з надставок виконана по формі другого корпусу, а друга — по формі третього, але з перегородкою, яка виймається як в нижньому корпусі.

Така конструкція вулика усуває перелічені недоліки інших конструкцій і дає широкий вибір методів двоматочного пасічництва.

Оскільки спарене утримання — це і є двоматочне утримання, де розплідні гнізда двох маток об'єднуються в єдину бджолосім'ю, то ніякого окремого спа-

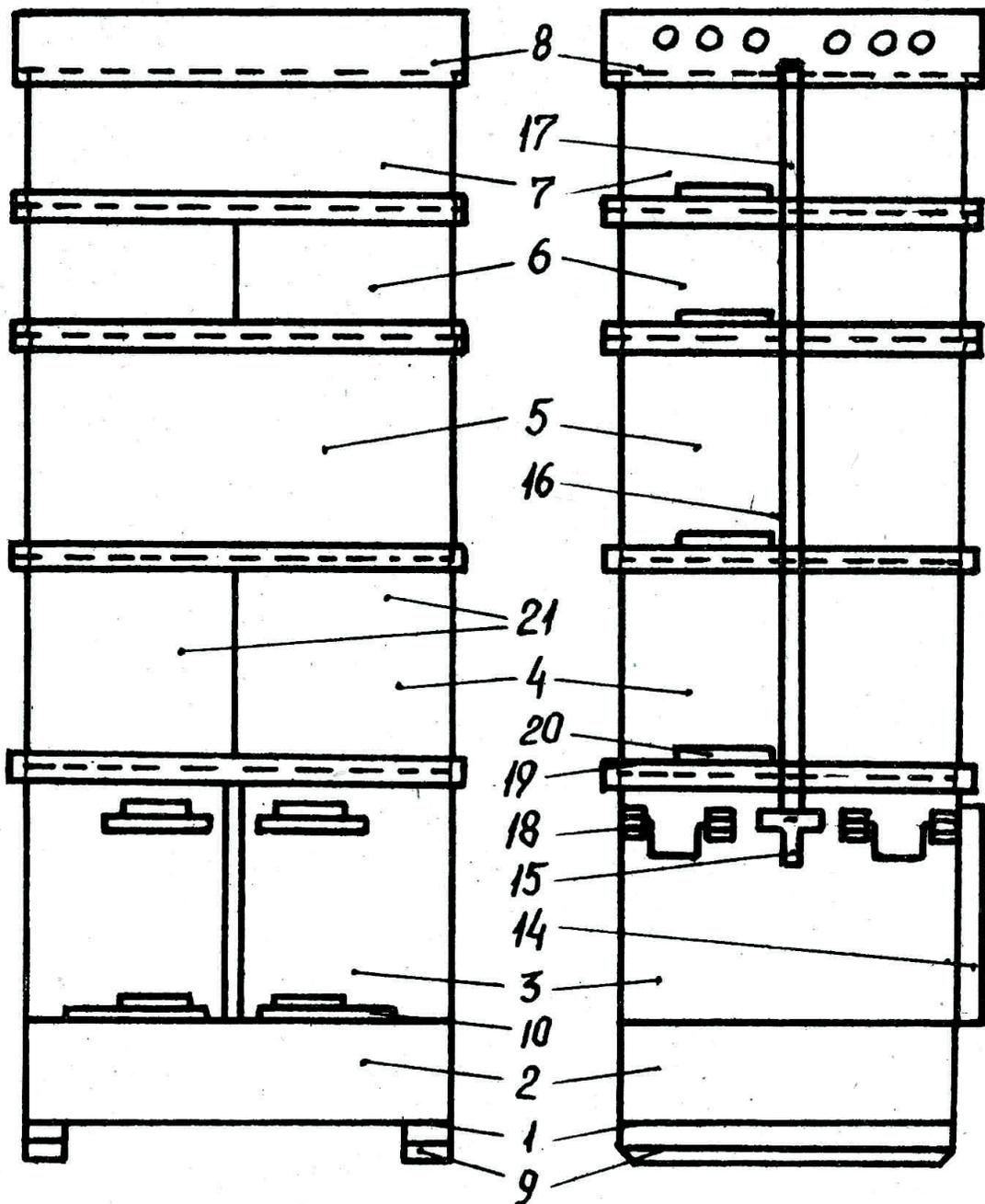

Рис. 1. Загальний вигляд вулика спереду.

Рис. 2. Загальний вигляд вулика збоку.

реного вулика нема і бути не може. Двосімейний вулик від двоматочного може відрізнитися тільки тим, що в ньому ізолювано утримується дві бджолосім'ї. При постановці на нижній корпус тільки роз'ємних частин вулика і цілої надставки з глухою перегородкою, утримання бджолосімей буде ізолюваним, а вулик можна назвати двосімейним. Окрім цього, вулик в будь-який час може бути односімейним. Для цього досить забрати перегородку в нижньому корпусі.

У зв'язку з природно-кліматичними медозборними умовами і вибором ме-

тоду пасічникування можуть виготовлятися і використовуватися або всі перелічені корпуси і надставки, або якась окремо взята частина, або подвійна, а, можливо, і потрібна кількість окремих частин. У залежності від знань і досвіду пасічника він може використати вулик:

1. Для одноматочного утримання бджіл; для цього необхідно забрати перегородку в нижньому корпусі.
2. Для створення медовиків з допомогою весняних відводків.
3. Для використання південних пакетів в північних областях країни.

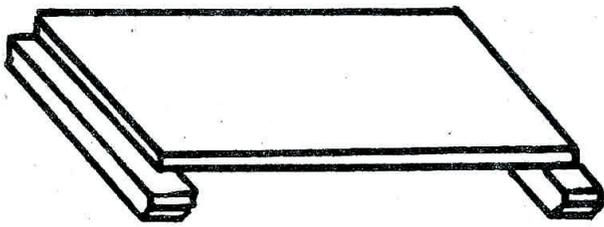

Рис. 3. Від'ємне дно.

4. Для двосімейного ізолюваного утримання бджіл з переводом у двоматочне тільки на головний медоззяток.

5. Для двоматочного утримання за описаними та іншими методами.

При методах пасічникування по пунктах 4 і 5 вулик з гарантією заміняє 2,5 вулика будь-яких одноматочних конструкцій по медозбору і ефективності запилення. Дає і деякі інші вигоди. А це значить, що замість десяти одноматочних вуликів, досить мати чотири вулики двоматочні.

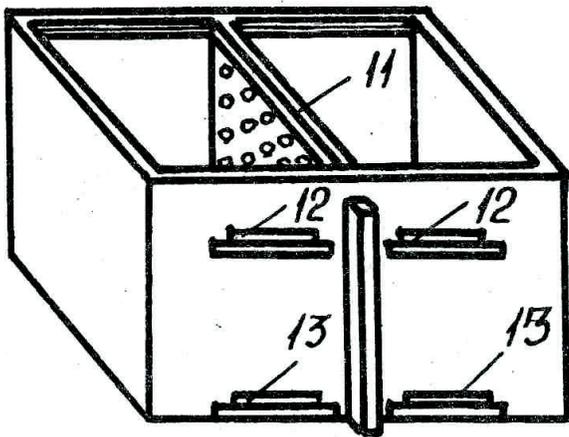

Рис. 5. Нижній корпус.

Здобуваючи знання і досвід, пасічник може послідовно переходити від одного методу пасічникування до іншого, не міняючи конструкції вулика, а лише додавати окремі його частини.

І нема іншої конструкції вулика, яка давала б всі ці можливості з найменшими затратами часу, праці і матеріальних засобів, при найкращих умовах зимівлі, весняного розвитку, життя і роботи бджолосімей.

Конструкція ця задовольняє як запити початківців, так і пасічників з великим досвідом і знаннями. Вона дає можливості управляти бджолосім'ями так, як захоче пасічник.

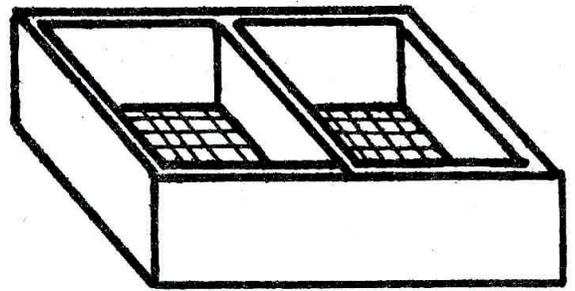

Рис. 4. Вентиляційна кліщевуловлююча підставка.

Дно 1 виготовляється з дощок товщиною 20 мм і підбивається двійним шаром толі, скріплюється з брусками-лижами 9. Дно втоплюється у внутрішній фальц підставки при установленні її на дно. Скріплюється дно з підставкою скріпами. Але, враховуючи, що під-

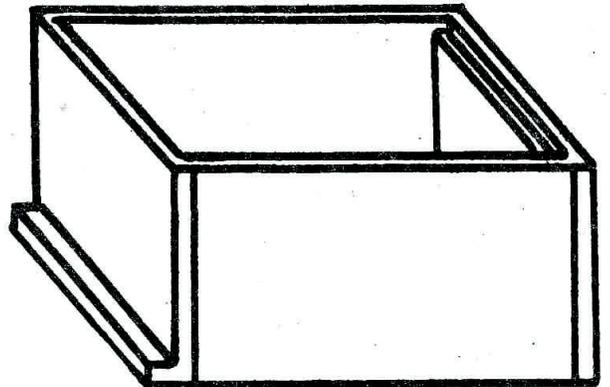

Рис. 6. Половина другого корпусу зі сторони розрізу.

ставка сама є від'ємною, дно у ній може кріпитися наглухо. Це спрощує виготовлення. Дно набирається і збивається з фальцованих дощок. Потім накривається в два шари толем і прибиваються бруски-лижі з перетином 50×35 мм необхідної довжини.

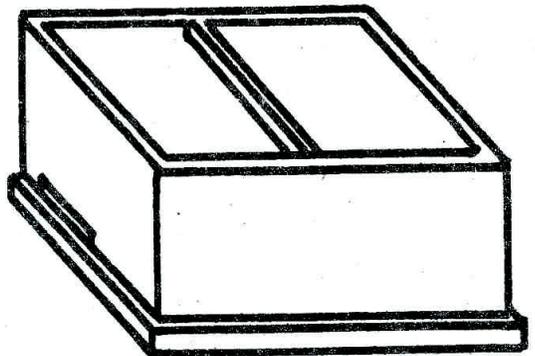

Рис. 7. Третій корпус.

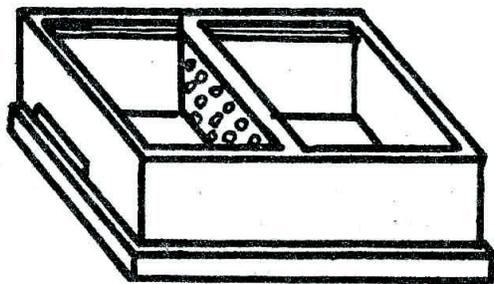

Рис. 8. Надставка ціла.

Вентиляційна кліщеуловлююча підставка 2 виготовляється з того ж матеріалу, що й нижній корпус — по його формі і розмірах, але меншої висоти. Докладний опис підставки буде дано в наступних номерах УП.

Нижній Корпус 3 оббивається планками 19, які утворюють "юбку" з трьох сторін (на ескізах не показано). Корпус перфорованою перегородкою 11 розділений на два відділення, в кожному з них знаходиться переважно 6—7 або 8 рамок — 435×300 мм.

Кожне відділення має верхні 12 і нижні 13 льотки. Між верхніми і нижніми льотками відділень прибитий вертикальний зовнішній розділювач 14. На бокових сторонах корпуса закріплено нерозгинаючі скріпи 15 з лапками дротяної тяги 16, підігнаних так, що ланка скріпа зачіпляється на закріпленій на

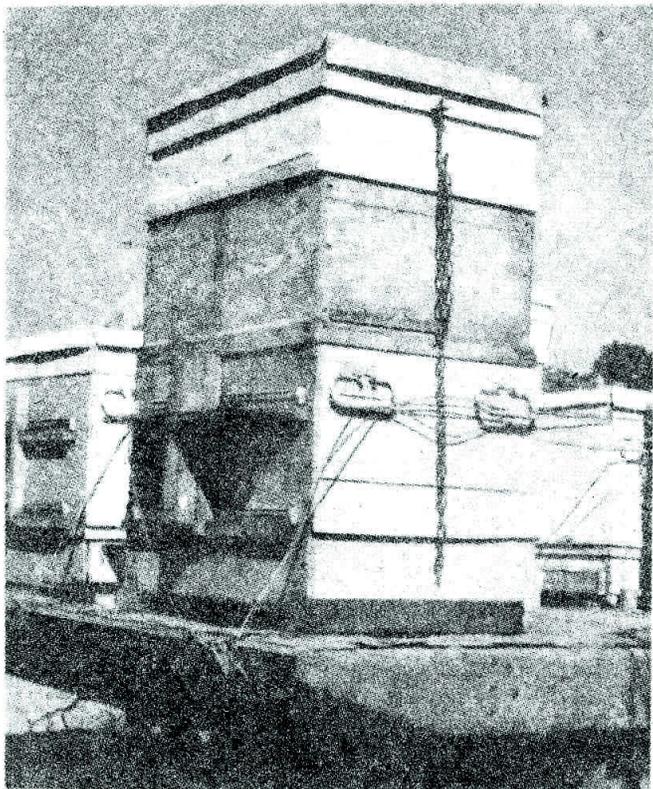
дашку вулика гачок 17, коли дашок поставлений на нижній корпус; перша ланка тяги зачіпляється на гачок, коли дашок одітий на наступну частину вулика і т. д. Довжина ланок тяги з 4 мм дроту рівна висоті елементів вулика. При використанні стрічкових, тросових або гачково-ланцюгових скріпів, необхідність в скріпах 15, дротяних тягах 16 і гачках 17 відпадає. На бокових сторонах корпуса є металічні висячі ручки 18.

В областях з бідним і непостійним взятком корпус має ще і невеликі верхні льотки в задній стінці кожного відділення, де підвішується зовнішня годівниця для підгодівлі сімей, що окремо зимували. У вершині по всьому периметру є зовнішній виступ, який дає можливість змінити товщину стінок наступних частин вулика, максимально зменшуючи їх вагу. Виготовляється нижній корпус переважно з дощок товщиною 35 мм. Висота корпуса 330 мм. Верхні і нижні лотки довжиною 180—200 мм і початок беруть на 50 мм від центра. Верхні льотки знаходяться на віддалі 110 мм від верхньої кромки корпуса, а нижні вирізаються в нижній кромці корпуса. Показані на ескізах прилетні дощечки 10 нижніх льотків прибиваються до підставки врівень з її верхньою кромкою. Фальц під раму глибиною 20 мм, шириною 11 мм. Пропили по центру передньої і задньої сторін, де встановлюється перегородка, глибиною 11 мм.

Перфорована перегородка може виготовлятися з оргаліта, фанери, дюралю, алюмінія і т. д. Чим вона тонша, тим краща. Отвори в перегородці (\varnothing 2—3 мм) розташовані по кутах десятиміліметрових квадратів.

Більш ніж за 25 років практики я не зміг помітити різниці у використанні глухої і перфорованої перегородки. Але все ж вважаю, що краща перфорована. Якщо бджолам не потрібні отвори, вони їх закриють воском, а якщо при глухій перегородці будуть потрібні, то зробити вони їх не зможуть.

Другий корпус 4 висотою 312 мм виготовляється з дощок товщиною переважно 25 мм по розмірах горловини нижнього корпуса або довше на стільки міліметрів, скільки піде на розрізу-

вання його навпіл. Корпус, оббитий планками-рейками 19, що утворюють "юбку", яка збігається з зовнішнім виступом нижнього корпусу. Корпус ріжеться навпіл, кожна половина має льоток 20. У кожну половину в місцях розрізу у фальц вставляються внутрішні стінки половинок так, щоб вони не заважали половинкам 21 сходитися в місцях розрізу 22 в цілий корпус. Фальц під рамки — 20×11 мм.

Внутрішні стінки половинок виготовляються з оргаліту, фанери або дерева не тонше 6—8 мм. У верхній своїй частині внутрішні стінки скріпляються малими рейками 20×10 мм, вставлених у фальц під рамками до упора між передньою і задньою стінками половинок. У нижній частині внутрішньої стінки також скріплюється з рейками 10×10 мм; встановленими до упора між передньою і задньою стінками половинок, врівень з їх краями, як і у верхній частині.

Третій корпус 5 висотою 312 мм дорівнює розмірам горловини нижнього корпусу і також, як і другий, оббитий планками. Має бокові льотки, які зміщені до задньої стінки, і зарешітчатий всередині вентиляційний отвір в задній стінці із засувкою зовні. По центру корпусу біля вершини закріплена обмежуюча рейка врівень з площиною корпусу. Рейка поділяє корпус на дві рівні частини. Фальц під рамку — 20×11 мм. Розйомна піврамочна надставка 6 виготовлена по формі другого корпусу висотою 155 мм. Надставка ціла піврамочна 7 виготовлена по формі третього корпусу, але з центральною перегородкою, яка виймається, як у нижньому корпусі. Дашок 8 плоский, ставиться у фальц. Висота обв'язки 100 мм. Обв'язка переважно з дошки товщиною 25 мм. Фальц — 20×15 мм. Покрівельні дощечки товщиною 10—12 мм, потім 2—3 шари упаковального паперу, накривається переважно оцинкованою бляхою. Має вентиляційні отвори по торцях, які зсередини зарешітчані.

Рейка-закладка (рис. 9.) виготовлена по формі верхнього бруска рамки з підрізами по торцях 35×12 мм і служить для регулювання теплового режиму вулика, а також для утворення глухих стелинодниць при організації протироевих

відводків, шляхом закладки рейок між верхніми брусками рамок.

Рис. 9. Рейка-закладка

Обмежуюча рейка (рис. 10) перетином 20×20 мм необхідної довжини з поздовжнім пазом-пропилем по центру одної зі сторін глибиною 10—12 мм. Рейка врізається і прибивається наглухо по центру основи нижнього корпусу і цілої надставки в їх передні і задні стінки горизонтально врівень з опорною площиною, пазом-пропилем до верху так, щоб її паз-проріз збігався з вертикальними прорізами передніх і задніх стінок корпусу і надставки. На вставлені в прорізи корпусу і надставки перегородки друга рейка вільно, але щільно встановлюється прорізом-пазом вниз врівень верху нижнього корпусу і цілої надставки врівень з їх площиною. Така рейка (вона може бути без паза) кріпиться по центру біля вершини третього корпусу врівень з його площиною. Іншими словами, рейка фіксує пе-

Рис. 10. Обмежуюча рейка.

Рис. 11. Зовнішній виступ у вершини нижнього корпусу і його сполучення з оббивочною планкою частин вулика що знаходяться вище.

регородки в нижньому корпусі і цілій надставці і утворює герметичність для бджіл при з'єднанні між собою частин вулика в різних варіантах.

Корпуси вуликів повинні бути встановлені на вуликову вентиляційну кліщевловлюючу дно-підставку. (а. с. № 668656 і № 1289434)

О. П. ОЗЕРОВ,
м. Євпаторія

Гонорар прошу перерахувати на розвиток журналу УП.

МАЮ СВОЮ ДУМКУ

В журналі "Пчеловодство" з 1983 року почали появлятися статті про двоматкове утримання бджолосімей. А Озеров почав друкуватися з 1988 року.

У мене вулики українські, на 28 рамок, а в Озерова багатокорпусні, і як я не крутив, ні один з його методів мені не підходив. Може тому, що Тернопіль, а тим більше Лановеччина — не Євпаторія. На щастя мені до рук попав "Календар пасічника" Черкасової, виданий 1986 р. Там цей метод описаний більш просто. Тим більше, що в Озерова дві сім'ї розділені, як він пише, "перфорованою решіткою з об'єднаним магазином чи магазинами" а в Черкасової це справжня двоматкова сім'я.

Тут я "захворів" цією "хворобою" і почалися мої муки. У другій половині вулика я зробив відводок, і коли молода матка почала відкладати яйця, роздільну дошку замінив на густу сітку. Через три тижні цю сітку замінив на роздільну (чи як її колись називали: решітка Генемона), застелену газетою, зробив пару проколів голкою. Бджоли проїли газету і з'єдналися, почали досить швидко розвиватися, і я мусів зробити надставку на піврамки.

На наступну весну цей вулик вийшов досить таки сильним. Десь за кілометр був засіяний ріпак, а ви самі знаєте, що ріпаківі довго цвісти не дадуть, його викосять, але все одно я з цього вулика відкачав 15 літрів меду; майже вся наставка була залита медом.

З решти вуликів взяв по 5 літрів. Я був на "сьомому небі" (в основний пожиток він дав у три рази більше меду за решту вуликів).

Я почав переводити на двоматкове утримання ще три сім'ї, і тут почалися мої біди.

Тільки бджоли з'єднаються, через тиждень при огляді вже у відводку заложені маточники, і так у всіх трьох, я починаю знову все спочатку і знову те саме, а цей перший працює нормально.

Я звернувся листом до Озерова, просив підказати, де в мене помилка, а він підкреслив у моєму листі і між рядками написав: "Так и должно быть", — як "не должно быть" — так і не написав.

Якщо хтось хоче займатися цим методом, то треба ставити дві решітки на відстані трьох рамок (журнал "Пчеловодство" № 6, 1984 р.) Щоб матки не попали в надставки, я на гніздо також клав роздільні решітки. У журналі "Пчеловодство" №№ 11, 12 за 1989 рік описаний метод Волоховича. Я б сказав, що набагато кращий від метода Озерова, він розрахований на так звану "сім'ю-гігант". З такої чи майже такої я взяв 70 літрів меду.

Отож, що для мене корисне, я взяв від Озерова більше ніж від Волоховича, та щось трошки свого і так пасічникую. Якщо когось зацікавить більш детально, пишіть, буду радий поділитись досвідом.

У БДЖІЛЬНИЦТВІ ДРІБНИЦЬ НЕМАЄ

Одного разу я зайшов до знайомого. Він саме був на пасіці, готовив відводка-складанця, і майже біля кожного вулика стояли рамки, я взявся допомагати. Кажу: "Де в тебе ящик? Я позбираю рамки, а то і до біди недалеко". А він: "Ящика у мене нема". — "А як же ти мед береш?" — "Так і беру, було б що брати, а ящик — то дрібниця".

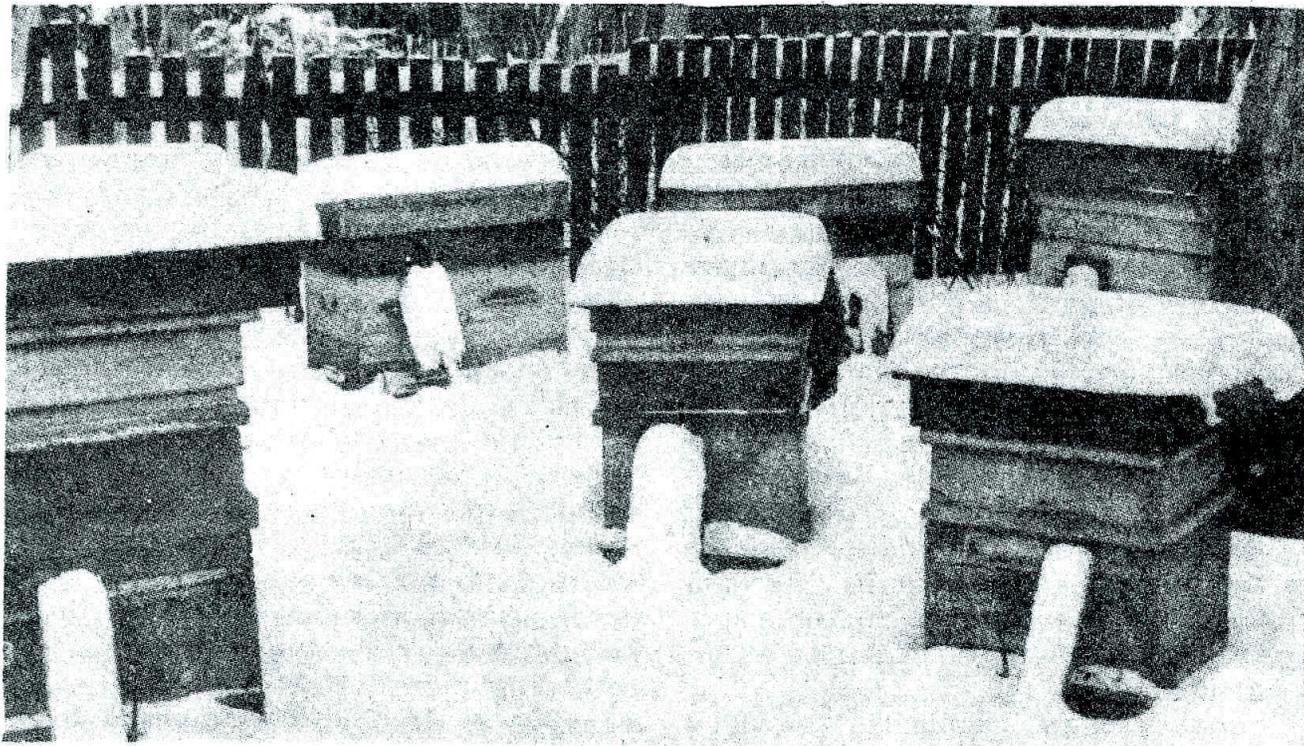
Я, наприклад, як беру мед, то підношу до вулика два ящики для рамок. В

один відбираю рамки, з котрих маю відкачувати мед разом з бджолами, а пізніше по одній обтрушую і ставлю в другий. Таким чином бджоли дратуються лиш один раз.

А ти одну і ту ж бджолу дратуєш по кілька разів, до тих пір, поки вона не почне жалити аж руки пухнуть.

А як у Вас?

М. АНДРОЩУК.
Тернопільська обл.

Зимівля бджолиних сімей надворі

ПРИРОДА РОЇННЯ БДЖІЛ

У кореспонденції під таким заголовком, опублікованій у вересні журналом "Український пасічник", добродій П. Возняк порушує таку цікаву і до цього часу нерозгадану природу роїння бджіл. Коротко відступлю від цієї теми і опишу про себе.

У нас на Млинівщині є такий КСГП "Набережне" Добрянської Сільської Ради. У цьому господарстві ми з дружиною купили на лісовому кордоні хатину і почали хазяйнувати, (мені зараз 27 минуло), я працюю лісником, а моя "половина" доглядає двох діток. У нашому КСГП була пасіка, яка окрім збитків нічого не приносила. Голова колгоспу був у відчаї, але дізнався від мого батька, що я щось у бджолах розумію, та й став просити мене прийняти все те, що залишилось від пасіки. Мовляв, щоб можна було хоч дітям показати, як та бджола виглядає. Бо у нас за останні роки не те щоб у районі, а й в області ніхто не хоче нічого думати, вже не кажу, щоб щось робити (до речі, я житель

району і до 15-ти років не мав поняття, що таке бджола).

Подумавши, відповідаю голові колгоспу Шевчуку Ярославу Володимировичу: "За спостереженнями моїми і моїх колег-пасічників бджоли ніколи не були збитковими, при умові, якщо їм створити всі умови для продуктивної праці, а не так, як у нас роблять деякі пасічники: то тирсу сипле, то полову, каже, щоб мали що робити, то не будуть роїтись. А ще я бачив, як один пасічник обрізав крила матці, щоб не полетіла з роєм. Отакі горе-пасічники ще, на жаль, є".

А мені на моєму шляху попалась людина, яка займалась бджолами все життя, з дитинства (царство їй небесне). Він і привив перші паростки любові до цих працелюбних комах і підказав одне правило, яке я запам'ятав на все життя і воно важливе для мене. Перш за все, як щось маєш зробити у вулику з бджолами, то подумай, як їм краще допомогти, або хоча не зашкодити. Ви не думайте, що я не маю що робити, та відриваю

у вас зайвий час; просто мені доводилось часто вести розмову з керівниками, директорами і важко дивитися, як у нас, на Рівенщині поступово гине бджола. Раніше хоч заставляли сіяти якісь медоноси, бджоли у кожному колгоспі були, а зараз уже на пальцях можна порахувати господарства, де є бджоли, і то не знають, що з ними робити, кожен по-своєму старається щось робити, але з цього просто нічого не виходить, поки не об'єднаємося. Я пробував розбудити серця у наших районних керівників і голів колгоспів. Всі одмахаються, просто дико стає.

Дякую Богу за те, що на моєму шляху зустрівся такий керівник, як наш Ярослав Володимирович. Він мене зрозумів, виділив кошти на розвиток бджологосподарства.

Зараз у мене виріс за три роки зимівник для бджіл у два поверхи з терасою і балконом; також є три робочих приміщення, де я можу у негоду працювати, невеликий ставок, де розводиться риба, а також і бджоли залюбки п'ють звідти воду. Цього року частину затрачених коштів вдалось повернути в колгоспну касу. Мені дісталася спадщина із семи бджолосімей, зараз нараховується 50. Для мене головне не кількість, а якість праці, як своєї, так і бджолиної. І як ти зумієш використати час, відведений для життя бджоли, залежить результативність твоєї праці.

Читаючи статтю П. Возняка (як правильно замітила редакція), виникає багато "чому". У мене є своя думка: багато є літератури, у якій пишеться, як здійснювати ті чи інші заходи проти роїння. Їх можна брати за основу, але не механічно, а творчо. Не треба, на мою думку, придумувати колесо. Його вже давно винайдено. Це ж стосується і бджоли. Бог їй дав все, що міг, більше розуму, чим ми думаємо. Тільки треба її зрозуміти просто як мене вчив той дід. Влізши у вулик, подумати, а чи правильно я зробив, чи не завдав шкоди цим безпомічним комахам. Якби вони мали більшу силу, то не в одного горе-пасічника, який ставить на них експерименти на виживання, тріщав би чуб. А у мого учителя (йому було 86 років) вулики старенькі, диряві, але бджоли велися, не один би йому позаздрив, навіть

при повальному кліщові. Він користувався однією марганцовкою.

Одне я хочу сказати — всього механізму роїння ще нам природа не спішить відкрити. Це вже я переконався на своїй пасіці. Моя думка така: велику роль грає місце знаходження пасіки, а також вулика. Доказано, наприклад, що лісові рижі мурахи будують свої гнізда не де попало, а вони відчують, де магнітні поля перетинаються і відповідно до того пристосовуються. Ми цього не можемо і не хочемо зрозуміти, так як не уявляємо, що можна зробити операцію на апендицит без ножа.

Погодно-кліматичні умови грають не останню роль в кожній місцевості, і вони впливають на механізм роїння. Читачам цієї статті буде цікаво знати, що я роблю проти роїння. Я нічого нового не придумав, просто стараюсь кидати всю роботу по господарству в той день, коли є на те потреба, бо один день може відіграти велику роль у житті бджолосімії. Треба відчутти, чи комахи включаються до роїння, а чи будуть носити мед, або просто "лайдакувати", як у нас говорять. І, дорогі пасічники, не треба ганити цих комах, що наклали вам маточників, чи трутнів. Ваша вина у тому, що не доглянули тоді, коли треба, полінились полегшити їм працю.

Кожна бджолородина, так як і люди, має свій характер. Не спішить зрізати маточники чи трутні. Я цього не роблю. Я стараюсь знайти матку і розділити на півльоту. Якщо вони і захочуть роїтись, то піде не така велика кількість бджіл (не всі ж мають час сидіти і стерегти їх). Маточників не вирізаю, звідки я можу визначити, яка з них здорова, яка слаба матка і, на мою думку, не можна людині визначити по маточнику, залиште це право самим бджолам.

Подивіться на людей: нічим не примітна на вигляд людина може мати багато цінних якостей. Я не проти того, що у нас так широко рекламують породи бджіл, штучний вивід маток, але ви мені покажіть, де буде добре, а де погано. То те саме, що завести мене з Полісся в Карпати. Що я там буду робити, мені буде тяжко, правда мої діти будуть там жити, вони привикнуть, але кров у мене тече поліська, я може на

батьківщині приніс би користі більше?
Це моя думка.

Не один учений підніме на мене брови і почне доказувати експериментами і дослідями (я наперед вибачаюсь). Але проти природи не посперечаєшся, на однім виграєш, на іншій програєш. Так само і в природі роїння: вона сама розбереться. Якщо ти баран-пасічник, то і рої будуть утікати і пасіка буде збиткова, а як ти подружиш з ними, не будеш катувати їх експериментами, то не будеш ходити в дірявому жупані; ці комахи за твій труд віддячать. До чого я все це веду?

Наука в світовому масштабі пішла далеко, тільки не в нас, на привеликий жаль. Через те і такі високі ціни на мед. Але треба таки оглянутись трохи назад, подивитись, як наші діди хазяйнували, ніхто тих бджіл ні звідки не завозив, районували своїх, менше хімії пхали де треба і де не треба (просто її мало було), і меду вистарчало, садили медоноси, починаючи від славнозвісної липи і кінчаючи гречкою та різнотрав'ям.

Ніхто поняття не мав кормити на зиму, хіба в рідких випадках (згадують часом старі люди). А роїлись бджоли так само і у наших предків, у дуплянках; хто поняття мав їх там ділити; вироїлись, значить — так треба, а ми понапридумували, хтозна-що, а основного механізму так і не зрозуміли.

Отож і ламаємо голову, що робити. А як було б добре, щоб ми трохи зрозуміли, починаючи від найвищого керівника, до самого низу, подивились на

цих трудолюбивих комах і побачили, де запорука нашого процвітання на Україні. Вони такі маленькі, а можуть навести у себе лад. Я не закликаю до того, щоб вернутись до старих дупляків, хоча у тому є якась рація, щоб зрозуміти самий механізм проживання і розмноження цих комах. Все ж таки погодьтеся, першим житлом бджоли багато мільйонів років тому було дупло, або якась форма; чи то циліндрична, чи ще якась, не зрозуміла нам.

Все ж таки причину роїння треба шукати в самій природі, тобто місцевості, де проживає бджола. Я згідний з матінкою-природою, що вона регулює цим процесом за своїми законами. На життєвому шляху бджіл (а вони існують уже кілька мільйонів років) були різні катастрофи і війни, а також хвороби, які їм випадали і випадуть, мабуть, ще на їхню долю. Їхні ровесники динозаври вже давно зогнили. На мою думку, комусь все ж таки хоч трохи відкриється механізм роїння. Я не вірю в те, що хтось може на 100 % гарантувати, що він знає і може регулювати сам процес роїння. Хоча такі перекази наших предків існують, були такі люди, які вмели регулювати бджолами, може і знали секрети, дані від Бога, я не свідок, підтверджувати не буду.

В. ЛИЩУК.
Рівненська обл.

Гонорар прошу перерахувати на розвиток журналу "УП".

Способи згодовування заміників пилку

У журнал "УП" надійшов лист з Кіровоградщини від п. Дзюби О. Н. такого змісту: "Перший рік виписав Ваш журнал. Почерпую для себе таке, чого немає, або дуже мало, в інших виданнях. Як початківця мене цікавлять підкормки, точніше, білкові та вітамінні до сиропу. Особливо білкові з сої і амаранту. Насіння з цих культур я виростив, але технології приготування не

знаю, тому в мене сироп швидко скисає, бджоли його не беруть.

Якщо маєте таку можливість, будьласка, надрукуйте у Вашому журналі про такі підкормки, їх рецептуру, чи треба проварювати сою і амарант і т. д.

Думаю, це цікавить не тільки мене. Буду дуже вдячний.

З повагою О. Н. Дзюба."

Відповідаючи п. Дзюбі та враховуючи, що прочитати про способи згодовування заміників пилку не одному пасічнику, напевно, цікаво, публікуємо статтю з книжки румунського пасічника А. Малаю "Способи згодовування заміників пилку".

Необхідність в заміниках виникає при відсутності природнього пилку. Звичайно пасічники погано слідкують за наявністю запасів пилку, бо й слідкувати за цим весь час нелегко.

Між іншим, дуже просто встановити, яким сім'ям потрібен протеїновий корм, тобто пилки.

Відомо, що передові пасічники весною всім сім'ям дають відповідні заміники. Заміники пилку, як правило, згодовують в середині вулика. Практикують і дачу заміників поза вуликом у вигляді порошку, даного в загальних годівницях. Проте цей спосіб має два недоліки: по-перше, бджоли складають ці заміники у вулику, що не в інтересах пасічника; по-друге, заміники не можуть бути дані ранньою весною, коли, ще неможливий літ бджіл, а також у дощові та вітряні дні навесні і восени, а саме тоді, коли необхідність в заміниках постає особливо гострою.

При згодовуванні у вулику заміники дають у вигляді паляничок з білкової пасту з вмістом близько 15 % протеїну. Ці палянички розміщують зверху над гніздовими рамками.

Білкову пасту найпростіше приготувати, змішуючи суху цукрову пудру з розмеленими до консистенції муки заміники пилку, потім добавляють таку ж кількість меду, щоб отримати пасту. Заміники, які неможливо розмолоти до стану муки, розчиняють невеликою кількістю води, а потім змішують з медом.

Доля кожного виду заміника в кормовій суміші визначається пасічником, однак вміст протеїну в кінцевому продукті повинен бути в рекомендованих межах.

Спочатку потрібно встановити вміст протеїну у суміші заміника. Наприклад, якщо взяти 50 % соєвої муки, 25 % пивних дріжджів і 25 % сухого молока,

то в суміші буде наступна кількість протеїну:

50 г соєвої муки з вмістом 44 % протеїну = 22 г протеїну,

25 г дріжджів з вмістом 44 % протеїну = 11 г протеїну

25 г сухого молока з вмістом 32 % протеїну = 8 г протеїну

100 г суміші заміника = 41 г протеїну.

Щоб отримати пасту з вмістом 15 % протеїну, потрібно взяти, в якій кількості пасту повинно вміщатися 41 г протеїну суміші. Користуючись простим правилом, отримуємо: $41 \times 100 : 15 = 175$, тобто до 100 г суміші сої, дріжджів і сухого молока потрібно ще додати 175 г цукрової пудри і меду, щоб усього разом було 275 г. Якщо ми хочемо отримати пасту з 10 % протеїну, то $41 \times 100 : 10 = 410$, що каже про необхідність додати 310 г цукру і меду.

Підкреслюємо ще раз, що при високій концентрації протеїну в пасті бджоли можуть відказатися від її споживання, в цей час як при 10—15 % протеїну вони добре споживають її.

Окрім цього, варто звернути увагу пасічників на необхідність використання суміші заміників для годівлі бджіл, а не одного з них.

Досліди О. Вала по вивченню впливу заміників на вирощування розплоду в цьому смислі повчальні. Так, якщо результати впливу суміші сої, дріжджів і сухого молока на вирощування розплоду прийняти за 100 %, то при використанні тільки соєвої муки кількість розплоду складу 77 %, дріжджів — 67 %, сухого молока — 37 %.

Для більшого приваблення суміші заміників і підвищення споживання цього корму бджолами рекомендується в пасту добавляти натуральний пилки.

Від долі пилку в протеїновій пасті залежить кількість споживаного корму і, значить, її ефективність.

Скільки ж додати пилку? Це питання необхідно рішення самостійно. Для орієнтування приводимо дані Р. Борена про залежність між кількістю добавленого пилку до соєвої муки і вирощуванням розплоду за визначений період (в лютому—березні).

Склад корму для бджіл

	кількість вирощених личинок
Чистий мед	575
мед + соєва мука	2600
мед + соєва мука + 12 % пилку	4900
мед + соєва мука + 25 % пилку	5500
мед + соєва мука + 50 % пилку	7500
мед + пилок	8600

Висновки зрозумілі: навіть при вмісті в суміші 88 % соєвої муки і 12 % пилку кількість розплоду на 50 % більша, ніж у випадку використання однієї соєвої муки, а при вмісті в суміші 50 % сої і 50 % пилку, розплоду вирощено лише на 20 % менше, ніж при використанні одного пилку.

Таким чином, варто запам'ятати, що додавання пилку в будь-якій кількості до суміші заміників особливо ефективно, і отримувані результати прямопропорціональні вмісту пилку в кормі.

Щодо амаранту, то редакції невідомі підкормки з добавками цієї рослини. Якщо комусь відомо про добавки амаранту до весняних та осінніх підгодівель сімей, то просимо надіслати в редакцію статтю із зсилкою, в якій літературі можна про це прочитати.

Статтю підготував і переклав з книжки відомого румунського вченого А. Малаю "Інтенсифікація виробництва меду" В. БОЛКОТ.

ВПЛИВ ВІДБОРУ ПИЛКУ НА ЧЕРВЛІННЯ

Єжи Бобжецькі
Єжи Вільде

Це питання потрібно розглядати в стосунку до взятку та інтенсивності відбору. З семирічних дослідів станції бджільництва в Ольштині відбір пилку в кількості 1—2 кг з сім'ї за сезон не спричинявся до зменшення кількості розплоду. Спостерігали навіть інтенсивніше відкладення яєць матками в сім'ях, де відібрано пилок, в порівнянні до контрольних сімей, яким не встановляли пилковловлювачів.

Подібні результати отримали французькі дослідники Лав'є і Фреснає (1963), які досліджували збільшення кількості розплоду по 40-денним часі відбору обніжжя. Потрібно додати, що кількість зібраного пилку протягом цього часу від однієї сім'ї в середньому становила від 3,5 до 8,5 кг. Ці, здавалося б, незвичні результати пояснюються тим, що збільшується льотна активність бджіл, яким відбирають частину

обніжжя. Ця активність зростає в залежності від інтенсивності відбору на 20—33 %.

Окрім збільшення загальної льотної активності бджіл також збільшується кількість бджіл, які повертаються з обніжжям. Як показали досліді Каліновського, (1963 р.) цей зріст може навіть досягнути 93 %. Це є чинником, який сприяє ефективності запилення відповідних рослин.

Подібні результати отримали Вілленев'є та ін. (1988 р.) при відборі обніжжя протягом понад 60 днів. У наведених дослідях суттєво збільшилася кількість відкритого розплоду в сім'ях з встановленими пилковловлювачами в порівнянні з контрольними сім'ями, на яких пилкозбирачів не встановлювали.

Досить разючі результати отримав Нельсон (1987 р.) Протягом двох років не підтвердив різниці в кількості розп-

лоду між сім'ями з пилкозбирачами та без них, окрім цього, що відібрано сім'ям середньо по 12,7 і 8,4 кг пилку.

Різниця на користь контрольних сімей була тільки в 1984 році, коли відібрано сім'ям найменше пилку (7,2 кг).

Досліди інших авторів доказують, що при довшому терміні відбору пилку зменшується кількість розплоду в сім'ях, де стоять пилкозбирачі. Такі результати отримав Чернишов і Еберлі (1981 р.), Ведстер та ін. (1985 р.), Грансієр (1984 р.), а також Дuff і Фургала (1986 р.). У цих останніх авторів істотно менше розплоду мали сім'ї, яким відбирали пилку з квітня по вересень. При такому довготривалому відбиранні в іншій групі сімей, в якій відібрано обніжжя тільки-що другий тиждень, кількість розплоду була приблизно такою, як і в контрольних сім'ях.

У зв'язку з вищенаведеним та з власного досвіду з 1989 р., при відборі в середньому по 5 кг пилку з сім'ї отримано істотно менше продукції меду, в

порівнянні до сімей без пилкозбирачів. Від цих сімей відібрано в середньому по 31 кг меду, тобто на 9,5 кг більше, ніж від сімей, на яких були встановлені пилкозбирачі.

Не дивлячись на зменшення на 44 % продукції меду у сім'ях з встановленими пилкозбирачами, медозбір у порівнянні з середнім по державі вважався задовільним і становив 21,6 кг з вулика.

Взагалі можна стверджувати, що не варто боятися зменшення розплоду в сім'ях, на які встановлювалися протягом одного-двох місяців пилкозбирачі. При коротшому часі відбирання (30—40 днів) найчасніше відбір обніжжя стимулює відкладання маткою яєць і збільшує кількість розплоду в сім'ях.

Величезний вплив на отримані результати має також добрий взяток пилку та нектару в природі, а також погодні умови.

З книжки "Збір і використання пилкового обніжжя".

З польської переклав В. БОЛКОТ.

ПРО БАГАТОКОРПУСНИЙ ВУЛИК

Якщо говорити про фінську "аномалію" бджолої матки, то варто познайомити читачів журналу з утриманням бджіл бджолярами цієї північної країни.

Фінські пасічники запозичили в американців не тільки бджоломатку італійської раси, а й багатокорпусний вулик Лангстрота-Рута і передову технологію утримання бджіл в ньому, тобто високу культуру бджільництва, яку втілили в своїй країні. І отримали чудові результати (Читайте журнал "Пчеловодство" за 1975 р. № 1 стор. 16, 23 і № 3 (39)).

Природно-кліматичні умови суворіші, ніж в наших північних областях. І в цих умовах фінські пасічники утримують бджіл в багатокорпусних вуликах. Стандартним вуликом в них прийнятий багатокорпусний вулик Лангстрота-Ру-

та. Корпуси виготовлені без фальців на 9 рамок, зовнішні розміри яких 448×232 мм. Верхня планка рамки 12 мм товщиною. (В мене — 10 мм) Багато пасічників утримують бджіл у вуликах, товщина стінок яких 20—22 мм, навіть — 18 мм, а дно — з ДВП товщиною 3,5 мм.

Зимують бджоли в двох корпусах надворі під снігом; вулики бувають обернуті толлю при сильній вентиляції гнізда через льотки і отвір в стелі. Догляд звичайний, направлений на те, щоб весь рік тримати сильні, не рійливі сім'ї бджіл. Для цього потрібні хороші матки. І вони їх мають. Весною, по мірі накопичення маси бджіл і розплоду, корпуси міняють місцями. Розширюють гнізда корпусами. Ройня гасять відбором штучного рою. Мед відбирають один раз, коли весь запечатаний.

З медових корпусів бджіл видаляють пристроями, вмонтованими у стелю вуличка.

Пасічники, які працюють корпусами на гніздову рамку, користуються роздільною решіткою. Для магазинів на піврамку роздільна решітка не потрібна при наявності потовщених стільників, в які матка не може відкласти яйця.

Мед відбирають весь. У серпні—вересні скормлюють кожній сім'ї 20—30 кг цукру, якого вистачає до весняного взятку.

Згідний, що фіни — особливий народ. Їм все вдається, що забагнеться (навіть незалежність!). Але ось поряд з нами поляки. Що вони говорять про полегшений одностійний вулик Ленгстрота-Рута? Читаю журнал "Пчеловодство" № 1 — 1957 р. стр. 28: "Можно утверждать, что содержание пчелиных семей в одностенных ульях не оказывает отрицательного влияния на их медопродуктивность. Более того, одностенные ульи более приспособлены

для интенсивного пчеловодения, что способствует продуктивности отрасли".

І польські вчені, і практики на основі досвіду рекомендують впроваджувати в пасіку одностійні вулики при умові, що на зиму їх обгортати толем і відкривати верхні льотки.

Багато дечого я перепробував за 30 років пасічникування в багатокорпусних вуликах Ленгстрота-Рута, зрештою залишив бджоли в спокою. Прийшов до висновку, що головне в бджільництві, як і в будь-якій галузі виробництва — не нашкодити. Допомогти вчасно і кваліфіковано підопічним. Треба бути фахівцем!

Примітка. Навмисне не посилаюся на дані досвіду пасічників СРСР, щоб не "дратувати преси".

Ю. СУСЬ
Рівненська обл.

Гонорар прошу перерахувати на розвиток журналу "УП".

ЩЕ РАЗ ПРО РОЗШИРЕННЯ ПАСІКИ

Пасіка на Тернопільщині. Фото Б. Рудки

В одному з номерів УП був опублікований матеріал, де радили якнайшвидше створити нові бджолосім'ї і ще й відкачати мед. Я хочу запропонувати ще один варіант. Він буде корисним як початківцям, так і досвідченим бджолярам.

Весною 1992 року я придбав всього одну бджолосім'ю. Зробив умови для нарощення бджіл (утеплення, підгодівля та ін.) Коли сім'я займала 18 рамок (це було в другій половині травня), передо мною виникло питання, як зробити, щоб не ослабивши сім'ї, мати ще одну рівносілну, та й бути з медом?

Я зробив так: відібрав на 4-рамках бджіл разом з маткою в порожній вулик і перевіз на кілометрів 5 до свого знайомого. В сім'ї, яка залишилась на 14 рамках і без матки, знайшов рамку з яечками і найбільш молодими личинками. Гострим ножом підрізав щільник так, щоб на краю zostались найбільш молоді личинки. Я їх трохи прорідив і цю рамку поклав в середину гнізда.

Бджоли заклали кілька маточників, які я через 9 днів зрізав разом з частинками щільника. Чому через 9 днів? Тому, що на 8-й день маточники ще еластичні, дуже ніжні і легко пошкоджуються, а через 9 днів міцніші. Після того, як я зрізав маточники, повернув сюди матку. А маточники підставив у маленьку сім'ю. Деякі залишив в кліточці, в основній сім'ї, так, на всякий випадок.

Таким чином, основна сім'я була лише 9 днів без матки, що майже зовсім не позначилось на її силі. А маленька сім'я, в якій матка працювала 9 днів вивела із маточників свою матку. Згодом нова матка почала працювати; відкладати яечка. Я кілька разів підсилив маленьку сім'ю закритим розплодом. Через деякий час сім'я стала сильною. Я їв мед з гречки, що його зібрала нова сім'я.

С. ЛЮБЧЕНКО.
Кіровоградська обл.

ЩІЛЬНИКИ І ВІСК

Бджолині щільники справедливо називають золотим фондом пасіки. Чарунки - це комори для медового врожаю і місце для розміщення яєць, личинок і лялечок. Воскові комірки, заповнені повітрям — надійна міра захисту бджолосім'ї від низьких температур і її коливань.

На жаль, не всі пасічники знають, як багато щільників потрібно бджолосім'ї, особливо в період цвітіння сильних медодаїв. Малий об'єм гнізда навесні стримує яйцекладку матки і ріст сім'ї. До початку головного медозбору вона не зможе наростити необхідного резерву, тому збере меду менше своїх можливостей.

Багато щільників необхідно бджолам під час сильних медозборів. Вважають, що сім'ї під мед треба стільки вільного місця, скільки займає її роз-

плідне гніздо. Якщо бджолосім'я займає гніздом 7—8 рамок даданівського вулика, їй потрібно і стільки ж рамок і для складання меду. У багатокорпусних і альпійських вуликах ця потреба вимірюється корпусами.

Просторе гніздо під час взятку сприяє добрій життєдіяльності бджіл, прискорює переробку нектару в мед. На цих тяжких роботах не так скоро зношується організм комах.

Щільникове господарство створюється не відразу. Для цього потрібен не один рік і добра забезпеченість пасіки новими рамками та штучною вощиною. Тому в перші роки розведення пасіки не треба поспішати з вибракуванням щільників. На перших порах корисно ремонтувати їх. Для цього треба замінювати шматки трутневих комірок —

скривлених, заповнених цвілою пергою тощо.

Великим ворогом щільників є воскова міль. Раніше її навіть називали чумою пасіки. Протягом трьох-чотирьох тижнів вона може знищувати всі щільники, багаторічну працю бджіл і пасічника.

Від воскової молі більшої біди знають слабкі сім'ї, які не в змоззі захистити гніздо і безматкові бджолосім'ї. Сильній сім'ї міль не страшна. Вона льоток свого вулика надійно захищає не тільки вдень, але й вночі, коли літають метелики воскової молі і прагнуть проникнути у вулик.

Коли метелик воскової молі зуміє проникнути в гніздо бджіл, він відкладає там яйця (до 3 тисяч штук) на щільники і у вуликове сміття, з яких розвиваються швидкі і ненажерливі личинки. Вони з'їдають віск щільників, прогризають їх, опутують павутиною і загаджують екскрементами.

Зберігають щільники в приміщенні, яке добре провітрюється.

Воскова міль боїться протягів. Її розвиток припиняється і вона гине при температурі повітря не вище 10 °С.

В останні роки пасічники для сховищ будують спеціальні холодильні камери, використовуючи для цього холодильні агрегати від списаних холодильників харчової індустрії і торгівельних організацій.

Рамки для збереження також розміщують в корпуси або надставки і ставлять їх один на один штабелями на сітчаті днища, накривають кочовими сітками. Через них до щільників буде вільно надходити повітря, як в димоходах, утворюючи протяг.

Взимку, при мінусових температурах, воскова міль на всіх стадіях гине.

Інколи для профілактики (особливо, коли стоїть тепла погода) застосовують давній спосіб — окурювання щільників сірчанним газом. Добре це робити в багатокорпусних і альпійських вуликах.

Під сітчаті днища ставлять баночку з запаленою сіркою і тримають 20—30 хвилин. Газ протягом піднімається вгору і знищує воскову міль у щільниках на всіх стадіях її розвитку.

Пам'ятайте: великий запас щільників — це сильніші бджолосім'ї, додаткові кілограми меду, високопродуктивна праця бджіл і пасічника.

Кожному пасічникові треба мати добре щільникове господарство. Потрібно систематично вибраковувати старі, покривлені, з трутневими комірками, опоношені і запліснявілою пергою. Їх треба перетоплювати на віск. Одночасно перетоплюють зрізки після розпечатування щільників з медом, зчистків, сміття з дна вулика.

Перед перетопленням воскосировину замочують у теплій воді, щоб позбутися від цвілої перги, забарвлення конів, кристаликів меду, екскрементів бджіл. Замочену воскосировину 2—3 рази на день перемішують. На третій день воду зливають, сировину відтискають і знову промивають водою, доки вона не буде стікати світлою. Воду виливають так, щоб вона не була доступною для бджіл.

Промиту сировину кладуть у парову воскотопку і за допомогою пари виплавляють віск протягом 30—50 хвилин. Перед витоплюванням сировину бажано перекидати соломкою чи січеною осокою. Такий дренаж дає можливість одержати більше воску. Мерву висушують на горищах. Виплавлений віск переносять в емальований посуд або з нержавіючої сталі, заливають 1/3 посудини м'якою водою (дощова, снігова вода, ставкова) і гріють до повного розплавлення воску. Потім посудину ставлять у тепле приміщення і добре утеплюють.

І. ЗІНЧЕНКО.

Гонорар прошу перерахувати на розвиток журналу УП.

**ПРОДАМ БАГАТОКОРПУСНІ ВУЛИКИ СТАНДАРТНІ,
А ТАКОЖ ВЛАСНОГО ВИРОБНИЦТВА.
МОЯ АДРЕСА: 285212 ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛ.
КОЛОМІЙСЬКИЙ Р-Н С. КОВАЛІВКА, ТЕЛ. 93-3-53
АНДРУШКІВ ПЕТРО ВОЛОДИМИРОВИЧ**

ВІСК

Це улюблений матеріал скульпторів. Мистецтво ліпки із бджолиного воску народилось в Італії. Б. К. Растреллі, живучи в Росії, створив декілька прекрасних фігур, в тому числі і фігуру Петра I, який сидить у кріслі. Унікальне мистецтво ліпки із воску дійшло і до наших днів. У всесвітньо відомому музеї мадам Тіссо в Лондоні зберігаються десятки воскових фігур всіх відомих діячів літератури і мистецтва, політичних лідерів, в т. ч. М. Горбачова. Музей постійно поповнюється новими фігурами.

Входить до складу багатьох лаків, які мають властивість захищати поверхні від жуків-шкідників і пліснявих грибків.

Скрипки відомого майстра із Кремони Антоніо Страдіварі (1644—1737) покриті лаком, виготовленим на основі бджолиного воску із додаванням смол із рослин.

Підраховано, що для одержання 1 кг воску бджоли споживають 3—3,5 кг меду.

Якщо свіжовідбудований стільник білого кольору із легким кремовим відтінком вміщає 100 % чистого воску, то в жовтих стільниках його 75 %, в коричневих — 60, а в темних, які не просвічуються, лише 40 %.

Питома вага воску при 15 °С — 0,956—0,969 г., температура плавлення — 62—72 °С, застигає віск при т. 60—64 °С, при 100 °С віск тратить воду, а при 300 °С віск розкладається.

Хімічний склад воску дуже складний і в ньому нараховується близько 300 хімічних сполук, які відносяться до трьох груп: вільні жирні кислоти — 13—15 %, складні ефіри — 70—75 %, граничні вуглеводи — 1—16 %.

Бджоли — неперевершені аналітики, вони дуже добре відрізняють натуральний віск від воскоподібних продуктів — церезину, парафіну, озокериту. Спроби замінити бджолиний віск іншими продуктами закінчилися невдачею.

Підготував Я. СИДОРОВСЬКИЙ.
м. Львів.

Голова Ніжинського районного товариства бджолярів-любителів
О. І. Нечваль на пасіці, яка зимує надворі.

Фото Я. Гулкевича

СЛОВНИК ПОЧАТКІВЦЮ

Аборигенні бджоли — це бджоли, що існують в даній місцевості з давніх часів. В умовах України аборигенними є сірі степові або українські бджоли, в гірських районах Карпат — карпатські бджоли.

Апіскоп — прилад для вислуховування бджолиних сімей у вулику. Армована вощина — штучна вощина, загальноприйнятий спосіб навощування вощини, тобто натягування на рамку залізного дроту і припаювання до нього вощини.

Багатоматочна сім'я — тимчасове співжиття двох маток, що спостерігається іноді в бджолиних сім'ях. В результаті численних дослідів визначилось три строки укомплектування матками багатоматочних сімей: 1) у період роїння і вибракування маток; 2) у період медозбору і 3) в період підготовки сімей до зимівлі

Бджолорозплідник — спеціалізоване пасічницьке господарство, основним

завданням якого є забезпечення колективних і індивідуальних пасік плідними бджолиними матками і племінними відводками для поліпшення складу бджолиних сімей.

Безматочна сім'я — сім'я бджіл, що втратила матку.

Веранда льоткова — ящик, у якого або одна передня, або всі стінки зроблені з дротяної сітки з отворами не більше 3 мм. При потребі В. л. прикріплюють до передньої стінки вулика, щоб бджоли не змогли вилітати. Використовується для захисту бджіл від отруєння при обробітку с/г культур пестецидами.

Вентилювання гнізда бджолами. Якщо у вулику температура підвищується більше 35°, то для зниження її бджоли розміщуються біля льотка, на підлозі вулика, між щільниками, на стінках вулика і сильно махають крильцями.

Пасічник майструє

ВИСЛОВЛЮЮ ЗАУВАГУ

Я пасічник-любитель з Полтавщини. Маю вищу біологічну освіту, працюю вчителем школи. Ряд моїх матеріалів надрукував журнал "Пчеловодство". З самого початку відродження журналу я є його передплатником. Зберігаю вашу поштову карточку з пропозицією співпрацювати з УП. Радію кожній вдалій і цікавій публікації і журюся промахами і неточностями, які ще іноді трапляються на сторінках журналу. Так, зокрема, в № 10 за 1994 р. у статті М. Хорошманенка на стор. 5 моє прізвище надруковано з помилкою, та і номер журналу "Пчеловодство", на який посилається автор, не 8, а 9. Не думаю, що це помилка пана Хорошма-

ненка, адже він згадує мою роботу і в попередніх своїх замітках, за що я йому вдячний (за добрі слова). Гадаю, що редакція цю прикру неточність виправить. Буду радий, якщо Ви знайдете можливим надрукувати мій скромний доробок, і ним зможуть скористуватися інші пасічники.

ФРЕЗА ДО ВЕРСТАТА

Для кожного пасічника важливо мати певний набір інструментів та столярного обладнання і вміти ним користуватися. Адже всі ми відчуваємо значний

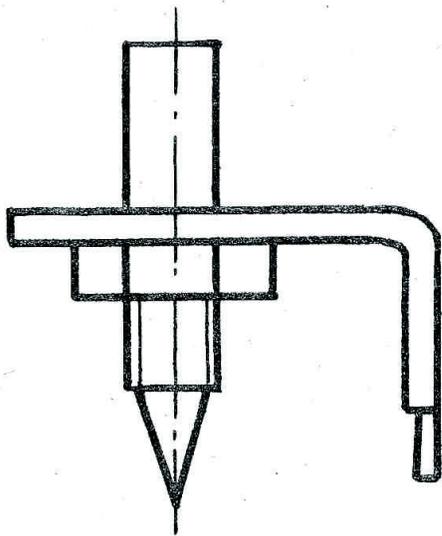

Рис. 1. Вигляд готового свердла.

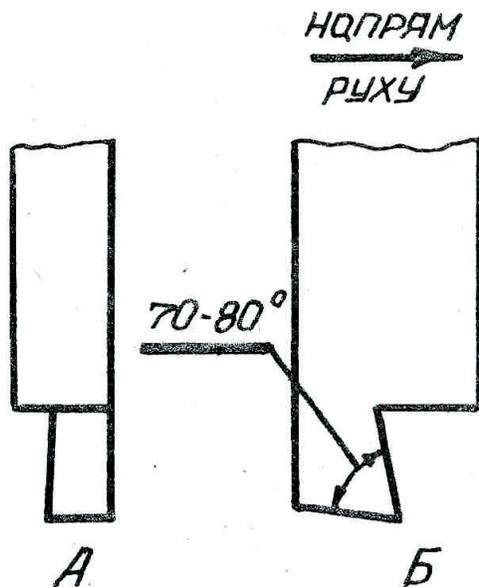

Рис. 2. Ріжуча частина свердла.
А — вигляд спереду,
Б — вигляд збоку.

дефіцит пасічницького реманенту-вуликів, рамок, годівниць тощо.

Близько 15 років я користуюсь власноручно сконструйованим і виготовленим деревообробним верстатом, який дає змогу розпилювати, фугувати, рейсмусувати (фугувати дошки та бруски в межах 15—70 мм до однакової товщини по всіх їх площинах), фрезерувати, довбати, торцювати під прямим кутом склеєні заготовки-щити для вуликів та інші операції. Про точність обробки деталей на ньому свідчить хоча б те, що

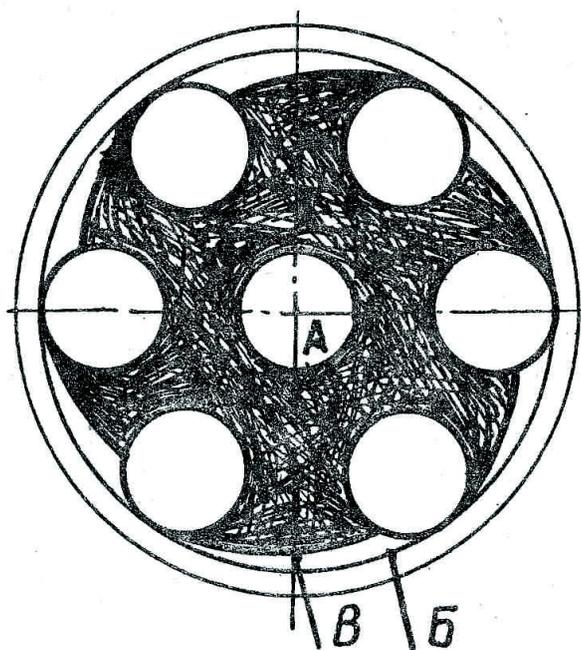

Рис. 1. Фреза
А — центровочний отвір. Б — лінія обточення на токарному верстаті. В — лінія обробки на гострильному верстаті.

торці корпусів українського багатокорпусного вулика (див. журнал "Пчеловодство" № 9, 1991), а їх виготовлено для себе і друзів уже більше сотні, після збивання майже не потрібно прифугувувати. Готовий корпус, поставлений на рівну горизонтальну площину "не грає" і не потребує додаткової підгонки. Хто стикався з виготовленням корпусів — знає, як це важливо.

В цій замітці хочу поділитися одним із саморобних пристосувань до цього станка. Для тих же, кого зацікавив, зможу надіслати докладні схеми і креслення.

При виготовленні вулика часто не обійтись без фрезерування. Така операція потрібна при з'єднанні дощок в шпунт і рейку, чи в шпунт і гребінь, при відбиранні чверті для навішування рамок та інше. При нинішній скрутці придбати таку фрезу важко. Тому раджу використати спрацьовану зубчатку заднього колеса мотоцикла "ИЖ" чи іншої моделі. Варто на токарному верстаті обрізати її зовнішню частину із зубцями так, щоб шість великих отворів по її окружності були "розкриті" (рис. 1). Після цього наждачним кругом слід зняти перемички між отворами навскіс і остаточно оформити ріжучі зуби фрези, які потім дещо розвести і загартувати. Зуби повинні бути однакової форми, щоб не виникав дисбаланс при великих обертах вала верстата фрези. Кріпиться

так, як і дискова пилка, потрібно лише виточити внутрішню центровочну шайбу.

Експлуатація цього інструмента протягом 12 років засвідчила його надійність і зручність.

Свердло-циркуль для тонких матеріалів.

Всі, хто самостійно виготовляє пасічницький реманент, стикались з проблемою, як вирізати отвір великого діаметру в фанері чи деревоволокнистій плиті (ДВП). Потреба в цьому виникає при виготовленні підкришників у багатокорпусному вулику, зокрема при влаштуванні вентиляційних отворів і отворів для стельових годівниць. Пристрій для свердління таких отворів можна легко зробити самому із доступних матеріалів. Для цього слід зігнути під прямим кутом металеву пластину перерізом 20×5 мм, або близьким до цього і довжиною 120—150 мм. На певній відстані від згину (що визначається радіусом потрібного отвору) в пластинці свердлиється отвір і нарізається

різьба М 12. В цей отвір загвинчуємо пруток довжиною 120—150 мм з різьбою М 12. Один кінець якого гостро заточений. Пластинку на прутку додатково затискаємо контргайкою (рис. 1). Ріжучу частину свердла формуємо наждачним кругом, як показано на рис. 2. Щоб не виникало задирів в оброблюваних деталях, кут атаки ріжучої частини свердла повинен бути близьким до прямого і складати 75—80. Варто її також загартувати. Висота нерухомої ніжки свердла-циркуля повинна бути на 3—5 мм більшою за висоту рухомої ріжучої частини. Виготовлене свердло закріплюється в патроні свердлильного верстата виступаючою вгору частиною прутка. Можна скористатись і електродреллю, але краще робити отвори при невеликих обертах.

В. СЕМЕНЧЕНКО,
315875, Полтавська обл.,
Гадяцький р-н, с. Лютенька.

Гонорар прошу перерахувати на користь журналу УП.

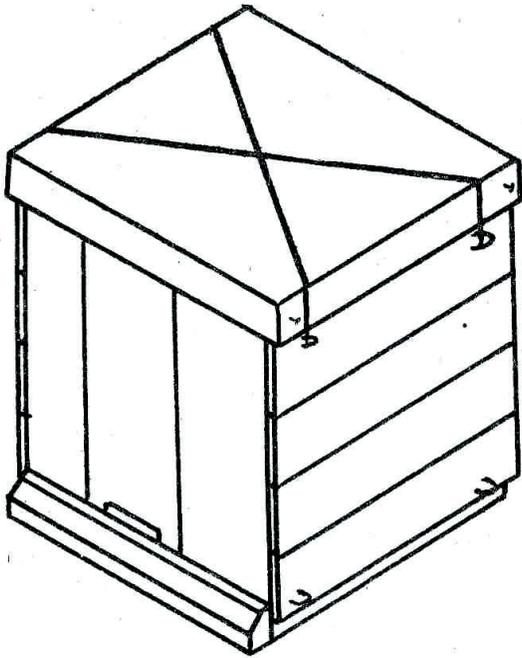
Досвід поселення роїв у пастки

На сторінках журналу зустрічав статті, в яких пасічники бідкались, що і в них загинули бджолосім'ї, і не знають, де взяти бджіл. Я вирішив цю проблему за рахунок ловлення блукаючих роїв. На моєму рахунку вже 45 зловлених роїв. Перший рій спійманий у 1986 році. З набуттям досвіду ловив по 13 роїв за літо. У більшості випадків попадалися сильні або середні рої і були випадки, коли ловилися дуже слабкі рої по декілька сот бджіл. Для ловлення роїв я зробив пастки з обрізків дощок хвойних дерев. Стінки і дах виготовляються з дощок товщиною 15—25 мм, дно — 30—35 мм. Дощки будь-якої ширини, які з'єднані між собою у шпунт і гребінь, щоб не було на стінках просвітів. Дощки повинні бути сухими. Сторона

дощки, яка буде в середині пастки, повинна бути добре проструганою. Якщо є задирі, вони повинні бути зачищені.

Коли стінки і рамки негладкі, рої селяться неохоче. На випадючі сучки, ззовні пастки необхідно набити бляшки. Деревина повинна бути здорова. Пастки роблю на 5—8 рамок української системи. На низько-широку рамку (за моїми спостереженнями, за ловушками інших пасічників та їх розповідей) рої поселяються дуже рідко.

Найкращі пастки на 7 рамок. Підрамковий простір 20—100 мм, а надрамковий — 10 мм. Передня стінка вставляється в паз дна, а задня прибивається до четверті дна. Передня і задня стінки вверху зсередини збивають до брусків, на які вставляються рамки.

Дно виступає на 30—50 мм по всій ширині передньої стінки і служить прилітною дощечкою, а також простругується так, щоб був невеликий нахил.

Бокові стінки прибиваються до передньої і задньої стінок і дна. На щілини набиваються планки. Зовнішній вигляд пастки не має значення. Чим гірший вигляд, тим менше бажаних вкрасти. Дах роблю коробкою за допомогою брусків шириною 40—50 мм. Через ці бруски дах з допомогою цвяхів прибивається до корпусу пастки. Головки цвяхів виступають до 5 мм, щоб при потребі легко їх було витягнути. Дах найкраще покривати бляхою. Якщо дах буде протікати, дошки будуть вологими, то рій ніколи не поселиться. У верхній частині пастки та на дні прибито 8 скоб. Верхні скоби служать для кріплення дроту, який служить для підняття і опускання пастки. Пастка прикріплюється скобами до гілки дерева алюмінієвим, мідним або сталевим м'яким дротом. Мідний при скручуванні ламається.

Ред. Щоб мідний дріт не ламався, його попередньо необхідно нагріти до біло-рожевого кольору і різко охолодити у воді.

Для натягування дроту використовую тонкий бородик довжиною до 15 сантиметрів. Для кріплення рамок використовую бруски шириною 12—12,5 мм, товщиною 10 мм, на 1/3 висо-

ти рамки. Бруски прибиваю двома цвяхами до бокових рамок планок. Крайню рамку по ширині закріплю двома брусочками.

Довжина верхнього бруска рамки є відстанню між середньою і задньою стінками. Льоток знизу, його ширина 50—70 мм, висота — 10 мм. З середини для кращого проходу бджіл краї льотка заокруглити. Пастку фарбую у жовтий, синій, білий, червоний кольори. Пастка повинна фарбуватися так, щоб була сильно помітна у кроні дерева.

У новій пастці зсередини бажано наліпити декілька шматочків вощини, натерти воском і прополісом. У ловушках, в яких вже були рої, необхідно залишати на стінах відбудовані шматочки щільників, і прополісовані місця.

Якщо у вас немає старих щільників, то нові рамки треба давати з полосками вощини. Полоски вощини кріпимо катком до верхнього бруска рамки. Полоски шириною 15—30 мм. Бажано дві рамки з обрізними щільниками шириною 30—50 мм. Обрізаю сторони до площини щільника під кутом 45—55°, щоб був кращий доступ бджолам продовжувати будівництво гнізда. Поставлені рамки будуть чудовою приманкою. Закріплюю пастки на деревах на висоті 2—5 метрів. Дерево повинно мати на висоті закріплення пастки густу, розлогу крону. Пастка постійно повинна бути в затінку.

Льотком найкраще закріплювати на південь, можна і на схід або південний схід. Перед деревом повинна бути галявина, просіка або низькі дерева та кущі.

У лісі рої люблять селитися в такому місці, щоб був затишок від вітру та вільний простір перед льотком. На краю лісу Пастку бажано кріпити хоч на кілька метрів вглиб лісу. Неодмінно навколо ловушки повинен бути взяток. Добре, коли поблизу є водоймище. Також під деревом не повинно бути мурашників.

Пастки можна ставити на одинокі дерева в полі, лузі, а також скраю села чи хутора. Якщо зловився рій, то після переселення його у вулик, пастку на другий день поставити на теж саме місце. Перевіряючи пастки, ви протягом літа не побачите льоту бджіл у пастку, значить, дерево вибрано непра-

вильно. За тиждень або в день виходу рою пастку відвідують до сотні бджіл. Коли пастка заселена роєм, це видно по льоту бджіл з обніжжям і льоту трутнів. По тому, як гудуть бджоли при відвідуванні пастки, початківці можуть помилитися щодо її заселення. При закріплюванні пастки на дереві обов'язково обрізати біля стовбура всі сухі гілки, особливо ті, які є поблизу дна. Закріплювати пастки на деревах треба на початку травня, точніше після того, як оси і шершні оберуть собі житло.

Знімати заселену пастку з дерева треба обережно, без струсів. Слід пам'ятати, що щільники свіжі і не міцні, вони можуть бути заповнені медом і розплодом. Пастки можна використати в інших цілях, тимчасово поселити рій, відводок або для виводу маток.

І. КОЗЛОВСЬКИЙ,
Волинська обл.

Гонорор прошу перерахувати на розвиток журналу УП.

Маленькі дрібниці

При розпечатуванні щільників з медом теплим ножом, ми зможемо зрізати забрус не більше одного-двох разів, після чого його ставимо в гарячу воду. За кожним таким разом нам доводиться звільняти ніж від меду шляхом обшкрібання об край посудини, над якою розпечатуємо щільник. Це дуже зручно.

Щоб було об що обшкрібати ніж, я приладнав до верстака металевий стер-

жень 2 рис. 1 (з алюмінія) довжиною біля 90 мм і діаметром біля 5 мм.

У нижній частині верстака вмонтовано стержень в ніжку нижче на 20—30 мм рівня нижнього бруска 6 гніздової рамки (вузько-високої чи низько-широкої).

Ця рамка 5 тримається на верстаку в місцях А та Б, а нижнім своїм бруском 6 спирається на рейку В.

На рис. 1 гніздова рамка показана штриховими лініями.

Для зрізки забрусу магазинних рамок чи напіврамок доповнив верстак ще двома дерев'яними кілочками 1 рис. 1 довжиною 30 мм. Кілочки вмонтовані в ніжки верстака (паралельно площині щільника) на 20—30 мм вище рівня нижнього бруска 3 магазинної рамки чи напіврамки. (На рисунку напіврамка показана суцільною лінією). На кілоч-

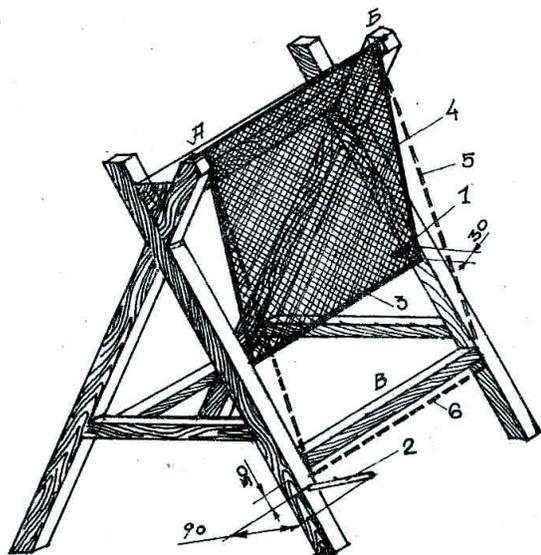

Рис. 1. Верстак
1 — Дерев'яні кілочки.
2. — Металевий стержень.
3 — Нижній брусок магазинної рамки.
4. — Бокова планка магазинної рамки.
5. — Бокова планка гніздової рамки.
6. — Нижній брусок гніздової рамки.

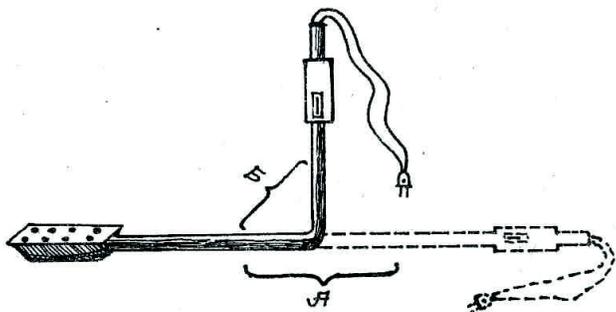

Рис. 2. Прилад "ОПЭ-І".
А — Рівне положення.
Б — Зігнуте положення.

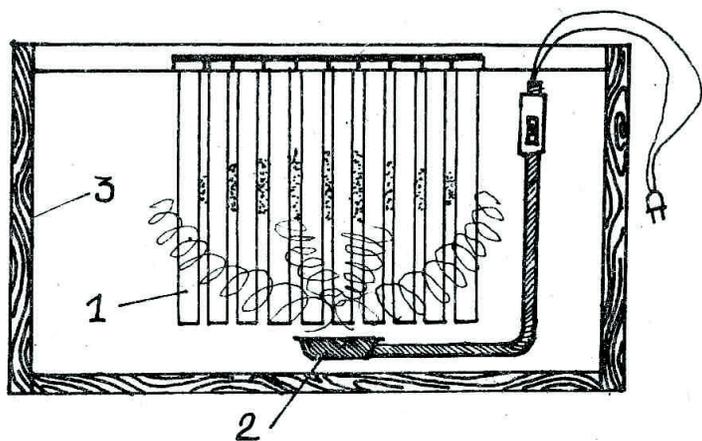

Рис. 3. Прилад "ОПЭ-І" у вулику.

- 1. — Рамки.
- 2. — Камера згорання.
- 3. — Вулик.

ках вона зафіксується своїми бічними брусками 4.

2. Прилад ОПЭ—І (електричний обкурювач бджіл) виготовляється рівним (в положенні А, як показано на рис. 2) з розрахунком на те, щоб камеру згоран-

ня вміщати підрамки у вулик через льоток.

На осінь бджоли частково запрополюють льоток, в який ви не завжди зможете вмістити прилад. Також не в усіх вуликах достатня висока льотка (є льотки висотою 8 мм) для проходу камери висота якої 10 мм.

Заважатимуть також вискові нарости на дні вулика.

Щоб уникнути цих труднощів, я зігнув прилад під кутом 90 С в положення Б рис. 2 і камеру згорання встановив у вулик зверху на дно з краю гнізда поруч з останньою рамкою, а потім прилад повернув під рамки, як це показано на рис. 3.

Хоч і маленькі дрібниці, але вони збагатять бджолярський арсенал зручностей.

3. МАСЛО,
Київська обл.

Гонорор прошу перерахувати на розвиток журналу УП.

Бриль і лицьова сітка

Кожен пасічник має такий важливий інструмент, як лицьова сітка. На жаль, наша легка промисловість виготовляє її з великою легковажністю.

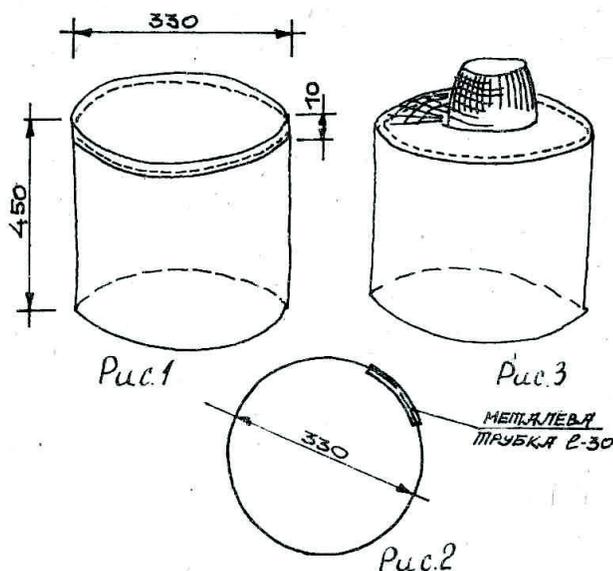
Таке враження, що сітку шують ті, які ніколи не бачили швейної машини, не знають, що таке стрічка та інше.

Це не вибір, а суцільний брак, який годиться тільки на ганчір'я. Тільки той може виготовляти сітку та її продавати, хто не цінує самого себе та пасічників. Лицьова сітка виготовлена з кусочків тканини різних кольорів і сортів — то ще півбіді. Якість роботи дуже низька, все перекошено, закриває очі, викликає дискомфорт, а синій, фіолетовий або зелений колір самої сітки постійно "стоїть перед очима" і заважає зору.

Тому я вирішив зробити лицьову сітку сам і от що з цього вийшло. По-перше, взяв звичайний солом'яний бриль, яким багато людей користується

влітку. Він має приємний вигляд, добре вентилується.

Потім купив тканину — сіточку таку, яку використовують в лицьових сітках розміром 1100×500 мм.

Пофарбував її аніліновою фарбою в чорний колір. Зшив у вигляді циліндра без дна, потім загнув її верхній край і прошив на відстані 10 мм від краю (див. рис. 1).

Далі взяв металевий нержавіючий дріт діаметром 2 мм і довжиною 1036 мм, зробив з нього обруч, який встановив в затин сітки, з'єднав кінці дроту металевою (мідною) трубочкою внутрішнім діаметром 2 мм і довжиною 30 мм (див. рис. 2).

Якщо немає нержавіючого дроту, то можна взяти звичайний, на який натягнути на всю його довжину кембрик.

Потім капроною ниткою великим стіжком пришив сітку вручну до крил бриля.

В нижній частині сітки ніяких гумок, шнурків та додаткових обручів не ста-

вив. Сітка, маючи шорсткість, нижньою частиною добре пристає до одягу пасічника в районі плечей.

В такій лицьовій сітці пасічнику зовсім не душно, вона вентилюється зі всіх сторін.

Передню частину сітки можна підняти повністю і закинути на бриль, чи звільнити повністю обличчя від сітки.

Мінімум матеріалів (бриль, сітка, дріт, трубочка, нитки), трохи старанності — і ви отримаєте насолоду від користування такою лицьовою сіткою (див. рис. 3).

М. ГУНЬКО,
м. Вінниця

Гонорар прошу перерахувати на розвиток журналу УП.

ПРОБЛЕМИ І БДЖОЛИ

УКРАЇНСЬКОМУ ЛЕЖАКУ — БІЛЬШЕ УВАГИ

Позаду пасічницький сезон з своїми радостями і печалями, успіхами та невдачами. Як би трудно не було, а мої сім'ї підготовлені до зими. Мені ж можна трохи перевести дух, адже до наступного сезону потрібно виконати великий об'єм роботи в майстерні: виготовити нові рамки, нову партію вуликів та інше.

Та не можу я обійтися без читання пасічницької літератури, а по можливості поділитися своїм досвідом на її сторінках.

Ось і сьогодні підвернувся такий випадок. Зразу скажу, що у всій цій історії мене абсолютно не цікавить політична сторона справи. Істинну важливість я бачу тільки у думках, які висловлюють пасічники про український вулик.

Перебираючи старі записи, я знайшов законспектовану статтю з журналу "Пчеловодство" № 11 за 1958 рік (стор.

28—31) під заголовком "Українському лежаку — більше уваги". Прочитавши, захотілося запропонувати журналу "УП" давним давно законспектовану мною статтю. Прочитайте, будь-ласка.

Пропоную надрукувати в "УП" під яким-небудь оригінальним заголовком, наприклад: "З історії бджільництва, яке не мало меж, або про це, як розвивалися дискусії на сторінках журналу "Пчеловодство" 36 років тому". На мою думку, таким передруком, звичайно, з належною зсилкою на джерело, "УП" абсолютно не зменшив би свого авторитету. Навпаки, журнал виросте в очах його читачів як друкований орган з широкою аудиторією читачів. І передрукування дискусії, початої 36 років тому пасічниками України, і не України, а далекого Кургану, Пермі буде схвалено і в наші дні. Адже вона (дискусія) не про що небудь, а про український вулик. І було б у сто раз приємніше від того, що після цієї статті "УП" отримав би листи знову таки з цього Кургану та Пермі. Це

вказало б на те, що "УП" дійшов туди, і, напевно, дійде (моя думка). Адже я випишував і румунські і болгарські журнали. Мені нічого більше додати до цього. Використовуйте на свій розсуд.

(Огляд листів читачів)

У журналі "Пчеловодство" № 4 за 1958 р. була надрукована замітка Л. Д. Фогла "Про вулик на вузько-високу рамку". У замітці автор описує переваги українського вулика-лежака в порівнянні з лежаком на стандартну рамку (435 x 300) і приходиться до висновку, що тенденція впровадження в останні роки двокорпусних вуликів та вуликів-лежаків на стандартну рамку і послаблення уваги до українського вулика нічим не оправдана.

З приводу замітки Л. Д. Фогла в редакцію поступило 37 відгуків; в 35 листах читачі підтримують думку Л. Д. Фогла про добрі якості цього вулика і лише в одному листі Е. Н. Списного з м. Конотопа український лежак характеризується тільки з негативної сторони.

Із 35 позитивних відповідей ми надрукуємо лише ті, в яких окрім визначення переваг за українським лежаком перед іншими вуликами даються ті чи інші додаткові відомості. А. А. Афанасьєв з міста Ялим Курганської обл. повідомляє, що йому неодноразово приходилося спостерігати в звичайних вуликах випадки переходу бджіл з однієї вулочки в іншу, залишаючи при цьому невикористаний мед на 1/3 площі рамки біля задньої стінки вулика. Як правило, цей мед буває закислим, або закристалізованим. У вулику з вузьковою рамкою ці явища виключені, особливо якщо нижній льоток з бокової сторони перенести на середину передньої сторони, і окрім того прорізати в ній верхній льоток.

При утриманні сімей-медовиків він пристосував в українських лежаках надставки, в які поміщає звільнені після переобладнання пасіки низькоширокі рамки.

Т. В. Беземчук з колгоспу "Червоний прапор", пише про те, що в його багаторічній практиці утримання бджіл у вуликах різних конструкцій найкращі ре-

зультати дали українські лежаки з розташуванням рамок на холодний занос. Як і пасічник Афанасьєв, він робить у вулику два льотки — верхній і нижній.

Існує думка, що сім'ї бджіл на вузько-високу рамку весною розвиваються слабше, ніж у вуликах на низьку рамку. З цією думкою Т. Т. Ільїн, Грамм і багато інших не згодні.

І. Н. Бойко з Погребищенського району Вінницької області стверджує, що сім'ї бджіл, які утримуються в українських лежаках, ростуть скоріше, ніж, наприклад, сім'ї в звичайних лежаках.

Про те, що сім'ї бджіл в українському лежаку інтенсивно працюють, пише Г. І. Клевчук — старий пасічник колгоспу "Веселий Жовтень" Києво-Святошинського району.

Протягом 15-ти років група сімей, утримуваних в цих вуликах, дає меду на 50 % більше, ніж сім'ї, які утримуються у вуликах на стандартну рамку.

Факт інтенсивного росту сімей бджіл в українських лежаках відзначає Ф. В. Федоров з м. Чистополя Татарської АРСР, маючи безпосереднє відношення протягом 13 років до пасіки з двохсот таких вуликів, і пасіки з трьохсот сімей, які утримуються у вуликах на низьку рамку. Г. Д. Бедіков з Каменська Одеської області, Г. С. Семогін з Луганської і багато інших причину цього росту сімей, а, значить, і раннього роїння пояснюють тепловими якостями цього вулика.

Так як, — пише Г. С. Семогін, — поява в сім'ях інстинкту роїння не завжди бажана, я роблю вулики з трьома льотками. Весною бджоли користуються льотком, зробленим з вузької сторони вулика (на теплий занос), з потеплінням вулик повертаю на 90° і відкриваю в широкій передній стінці. Третій льоток використовую для відводка.

Бджоли, пише А. І. Машковський з м. Кудимкора Пермської області, прийшли до нас з лісу. Живучи там в дуплах дерев, вони будували собі гніздо з вузько-високих щільників, нерідко довжиною 2—3 м. Ця особливість бджіл набула вродженого характеру і ламати його утриманням бджіл на низько-широку рамку, мабуть, не доцільно.

Український лежак, продовжує т. Машковський, має всі основи для то-

го, щоб замінити набагато гірші зарубіжні надставкові вулики.

Пора б, накінець, сказати свою думку про цей вулик науково-дослідним закладам по бджільництву.

І. Ф. Сокурєнко з м. Кіровограда повідомляє, що його батько утримував бджіл 20 років і ніколи не був задоволений результатами їх зимівлі. У 1953 р. він запровадив на своїй пасіці вулики на вузько-високу рамку і, не зважаючи на те, що бджіл на зиму заносив у це саме приміщення, результати різко змінилися в кращу сторону. Далше І. Ф. Сокурєнко відзначає, що розмір українського вулика потрібно збільшити до 22—24 рамок.

Л. І. Рудкевич з Бородняського району Київської області звертає увагу на те, що прийоми догляду за бджолами, яких утримують в українських вуликах,

простіші, а затрати праці менші, ніж на пасіках, обладнаних на низьку рамку.

Беручи до уваги, що пасічники з різних районів держави згодні поставити український лежак на перше місце в ряді сучасних рамкових вуликів (головним чином за кращу зимівлю в ньому бджіл), можна сказати, що послаблення уваги до нього, напевно, не має серйозних підстав.

Науковим закладам по бджільництву варто включити в план своїх робіт вивчення умов життя і праці бджіл в українському лежаку, а також його господарських особливостей, з тим, щоб в найближчий час правильно вирішити питання про нього із застосуванням його в основних пасічних зонах держави.

П. ПАСЕКА, м. Київ.

Гонорар прошу перерахувати на розвиток УП

РЯТУЙМО БДЖІЛ

Літо 1994 року, як ніколи, виявилось щедрим на медозбір. Окремі бджолині сім'ї принесли по 30—40, а то й більше кілограмів запашного меду. Бджоли добре розвивалися, роїлися, кількісно зросли пасіки. Та в кінці жовтня радість пасічників змінилась тривогою. На пасіках у багатьох вуликах залишилися тільки заповнені кормом і розплодом стільники, а бджіл не стало. Що ж сталося?

Досвідчені пасічники та відповідні сільськогосподарські служби по-різному пояснюють цю біду. Серед пасічників найпоширеніша версія, що причиною загибелі бджіл є кліщ Вароа, синиці та оси, які восени масово розплодились. Дехто схильний вважати, що на ослаблення пасік вплинула токсичність цукру, екологія та аскосфероз. До речі, хвороба аскосфероз, або вапняний розплід останнім часом стала дуже поширюватися. У пресі з'являлися публікації науковців, котрі вважають,

що після останнього відбирання меду наступила засуха, зник взяток, матки припинили червління. Старі зношені бджоли відмерли, а поповнення майже не було. Тому у вуликах лишилася мала кількість бджіл або голі рамки.

Як на мене, то вважаю, що жодна із згаданих версій не дає вичерпної відповіді, не відзначається аргументованістю. Найвагоміше слово мала б сказати ветеринарна медицина. На жаль, вона до цих проблем на державному рівні не доходить. А пасічники-любители, фермери, чи навіть товариства не в силі профінансувати лабораторні та наукові дослідження. Симптоми загибелі пасік такі ж, як вже були у 1992 році. Хоча згадані фактори окремо не стали причиною загибелі бджіл, але попутньо посприяли загадковій хворобі.

Досвід показує, що там, де на пасіках нема кліща і ос, де нема хвороб, де своєчасно звужені гнізда, і бджоли підгодовані якісним цукром — там

бджоли майже не загинули. Отже, найвірогідніша причина масової загибелі бджіл — наша неухважність. Ми просто не зуміли допомогти крилатим кохам.

Цьогорічний прогноз зимівлі теж не є втішним. Бджоли пішли у зиму на 3—4 вулочках і вже осипаються. Їм ще можна допомогти. Де є кліщ, там треба обробити гнізда біпіном. У слабих сім'ях варто різко обмежити і утеплити гнізда (сильні сім'ї недоцільно утеплювати до лютого). Обов'язково (!) почистити вулики. З кормових рамок зробити напіток, а соти почистити від мертвого розплоду або перетопити їх на віск. У протилежному випадку мертві личинки загинуть і вес-

ною виникнуть гнильцеві хвороби, які заражать сусідні здорові пасіки.

Збереження бджіл — державна справа. Завдяки запиленню рослин маємо стабільні і високі врожаї. Бджоли підтримують екологічну рівновагу в природі.

Користуючись нагодою закликаю пасічників передплатити на 1995 рік журнал "Український пасічник", можна й колективно — один примірник на 2—3 пасічники.

Я. БУЧКО,
Голова Надвірнянського товариства
бджолярів Івано-Франківської обл.

За радістю — тривога

Ця моя замітка була поміщена в журналі УП № 8 за серпень 1993 р. Там писалось. Минулий рік був для пасічників щедрим на медозбір. А навесні нинішнього року прийшла тривога — масово почали гинути бджоли...

З весни 1994 р., ми, пасічники з Кременеччини, багато недорахувались бджолосімей. Весна була холодна і дощова. Липа в нашій місцевості не цвіла майже зовсім. Дальше пішла спекотна погода без дощів, гречка цвіла, але бджоли її майже не відвідували, бо вони нічого не виділяли. Маток на медозбір не обмежували в черв'ячній, дали волю, щоб поповнити бджолосім'ї роями. Цвіла червона конюшина і в посівах будяки. Раптово взявся взяток, ішли рої в сильніших сім'ях. Качали мед один раз і вдруге. Бджоли заносили стільники медом і пергою. Самі обмежували матку в черв'ячній. Відкачали товарний мед, відновили бджолосім'ї роями. Добрі справи пішли, тільки один одного питали, з чого бджоли брали нектар? Липа не цвіла, гречка нічого не виділяла; невже конюшина так медувала? Закінчився медозбір, частину меду залиши-

ли у вуликах, а дехто "лукавив". У другій половині серпня почали підгодівлю цукром, бджоли добре брали сироп і закривали в комірках. Усе ішло добре. Обробили від кліща на початку жовтня. Довелось остаточно формувати гнізда і утеплити на зиму, а тут тривога. Немає у вуликах бджіл. Кращі сім'ї залишилися у 5—6 вулочках, а більшість — одна-дві вулочки, а то жменя бджіл. Щільники стоять важкі, з закритим медом з добавкою сиропу, підмору зовсім мало. На щільниках, де був закритий розплід, від низу він змінив колір, є продирявлений, з чарунок з розплодом в окремих вуликах відчувався неприємний запах. Прийшлося частину сімей приєднувати до кращих, які не хворіли. А наближається зима. Що покаже весна? Яка буде зима? О тут і тривога. А хто відкачав майже увесь мед і дав цукор, сироп бджоли погано брали, у вулику було пусто. Думаєш і шукаєш причини. А причини напевно такі: сприятлива погода для кліща, поділ сімей роями, спрацювались бджоли на медозборі, матка не мала де відкласти яєчок, (самі бджоли обмежували її в черв'ячній),

спрацювались накінець на сиропі і ще якась невідома хвороба.

Можливо, гнилець або аскофероз? Звідкіля ти, сільський чоловіче, довідаєшся? Були раніше ветлікарні і на дільниці, в районі, та й і з області приїзджали, а зараз усе пропало або в підпіллі. Ніхто на пасіку колгоспу не приїде, і не відомо чи ветлабораторія при районі є, нема районного зоо-

техніка, нічим платити, нема бензину, щоб приїхати, і, накінець, нема трудової дисципліни. Кинута наша бджола напризволяще, а жаль.

Г. СВИРИДА,
Тернопільська обл.

Гонорар прошу перерахувати на розвиток журналу.

НАМ ПИШУТЬ

Головне — зміст

Отримав два номери (5 і 9) журналу "УП" за 1994 рік, де надруковані мої матеріали. Тепер уже маю уявлення про Ваш часопис. Приятелі мої — лікарі, вчителі, юристи, ветеринари — перехопили його в мене, теж зацікавились ним. Може, міркую, передплатників у Вас в новому році побільшає. Дай, Боже!

Деякі публікації мені геть не сподобались, особливо ті, де один автор рекомендує у вульгу нищити личинок трутнів, а другий радить, як зберегти хвору матку.

Коли ж ми, нарешті, усвідомимо, що все живе у природі не одну, а кілька оболонок має. Тіло людське ширше, ніж бачимо, на 3—5 оболонок (аур). Ікони його правильно зображують. Єдино — в ідеалі. Хорошим людям хочеться, щоб усі були довкіл хороші. Але отой німб над головою буває й сірим, і рудим, і густо-чорним. Аж страшно. Людину з чорним німбом я лікувати відмовляюсь. Більшість цілителів — теж. Адже вона переобтяжена брудною енергією, чимало зла зробила ближнім. Коли їй допоможеш, то сам собі зашкодиш.

Але повернемося до вулика. Він — дім добра. У ньому сконцентроване велике поле позитивної біоенергії. Коли ж нищити у ньому лялечок (трутневих чи робочих — все одно), вони "кричать" від жаху. Оті біохвилі болю, жаху, паніки

отруюють мед, зводять нанівець його чудодійну силу. Так, газда може й більше меду візьме. Але якого за якістю? Готовий битись об заклад, що такий мед користі не дасть.

Так ось той допис наштовхнув мене на думку поміркувати про біоенергетичні та психологічні параметри вулика. З часом надішлю такий матеріал до часопису.

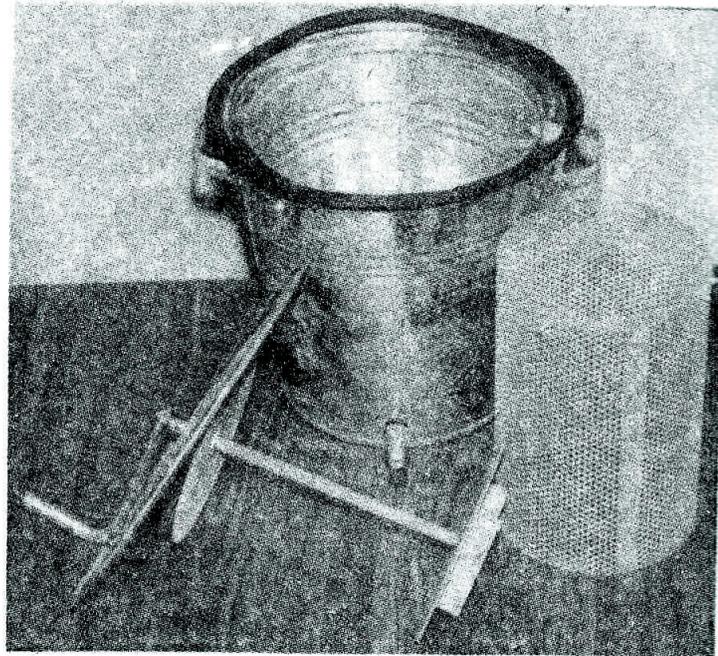
Все ж хочу Вас підбадьорити: попри всі перешкоди, негаразди, безладдя, випускаєте у світ хороший журнал. З чим і вітаю весь редакційний колектив. Головне — він так потрібний Україні.

Як кажуть, малий золотник, та дорогий. То пусте, що паперу бракує, друк біднуватий і т.п. Все це минує. Головне — зміст. Він чудовий. У Києві видається "Пасіка", "Дім, сад, город". На вигляд ніби й кращі, солідніші. А по суті? Придививсь і не став з ними співпрацювати. Нецікаво. "Український пасічник" — інша справа!

Взагалі, західний регіон України мене притягує. Дочка моя Наталка (інженер та педагог) двічі побувала у Львові, в Карпатах — і в захопленні. "Там, — каже, — ще збереглася національна культура".

Тож будемо, друзі, жити і працювати для України...

А. ПАСТЕРНАК, лікар.
Київська обл.

Такі парові воскопреси виготовляють у м. Дніпропетровську. Ємність завантажувальної камери до 10 рамок щільників, або одного кілограма воскосировини. Звертатися: код 0562, тел. 42-21-91, 42-60-63, 49-37-00.

**ЕКОЛОГІЯ
І БДЖОЛИ**

ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИЙ МЕД

Екологічна катастрофа в Україні змушує пасічників задуматись над якістю продуктів бджільництва. В Україні немає екологічно чистих територій. Це достовірний факт. Однак, є регіони менш забруднені, а є більш. Є місцевості, де проживати людям заборонено, а є й такі, де можна існувати умовно. Головна умова — не споживати продуктів харчування, що тут вирощені, в тому числі і мед, зібраний бджолами, а харчуватися лише привозними продуктами, і, навіть, водою. Рекомендують також опалювати приміщення і готувати їжу лише з допомогою природного газу.

На решті територій заборони на проживання ще немає, як і немає засторог на вирощування сільськогосподарської продукції, але забруднення йде настільки швидко та інтенсивно, що важко передбачити його наслідки.

Причини забруднення — різні. Найбільш відомим і небезпечним є радіаційне забруднення — як наслідок Чорнобильської катастрофи. Однак, в Україні є не тільки Чорнобильська АЕС із її "мертвою зоною" Діючі АЕС теж погіршують екологічну ситуацію.

Але чи все досліджено і чи можливо все передбачити на нинішньому рівні розвитку науки? Наслідки і прогнози придуть згодом, коли буде вже пізно. Як, наприклад, із сумнозвісним інсектицидом ДДТ, яким людство користувалось десятки років. А спохватились тоді, коли виявилось, що ДДТ в навколишньому середовищі розкладається дуже повільно і спричиняється до різних захворювань. Його навіть знаходять в льодах Північного Льодовитого океану, на альпійських луках, у горах Європи і Азії. А тут же утримують чудові кочівні пасіки, мед з яких вважається екологічно чистим. Отже, і тут він не може бути екологічно чистим.

Не меншим забруднювачем довкілля є наші фабрики і заводи, шахти, металургійні комбінати. Про це знають всі і усвідомлюють шкідливість різних отруйних хімічних речовин, що потрапляють у повітря, ґрунт, воду річок і озер. Однак, розводять руками, мовляв, Україна в економічній скруті, нема коштів на екологічні проблеми. Розсудливий пасічник не буде утримувати свою пасіку в таких, явно забруднених і небезпечних місцях.

Існують й інші забруднення територій, що за своїми розмірами та інтенсивністю нічим не поступаються вище згаданим. Це — забруднення наших полів, лісів, річок, ставків і озер хімічними речовинами, що застосовують в сільському господарстві і побуті, а також вздовж автомагістралей і залізниць. Наприклад, залізницями України перевозять сотні найменувань різних отруйних речовин — мінеральні добрива і сильнодіючі гербіциди, інсектициди, різні промислові отрути. Не завжди їх перевозять з дотриманням всіх правил і норм. Часто на залізничних станціях можна побачити цистерни, контейнери з різким запахом хімічних речовин, з потьоканами невідомих хімікатів на них, які змиваються дощем на залізничне полотно, а звідти потрапляють у ґрунтові води і таким чином забруднюють довколишню місцевість. А поряд із залізницею часто можна побачити пасіки — як стаціонарні, так і кочівні. Рідко хто з таких пасічників задумується над тим, чи мед буде екологічно чистим. Подібна ситуація й на територіях вздовж автомагістралей.

У південних регіонах України є чудові посадки з білої акації, де також стоять пасіки. А що ж робиться в цих посадках?

Суцільні смітники з різними хімічними речовинами і тарою з-під них. Отож, чи буде такий акацієвий мед екологічно чистий? Сумнівно.

Також варто задуматись, чи до кожного медодайного лану гречки, соняшника, люцерни тощо, доцільно вивозити пасіку. Необхідно вивчити місцевість, уточнити в агрономічній служби наявність застосування гербіцидів, мінеральних добрив і лише тоді вирішувати про доцільність розміщення тут пасіки.

А чи такі вже екологічно чисті наші села, в яких розміщена переважна більшість пасік? На превеликий жаль, села теж забруднені. Причиною є відсутність спеціально обладнаних смітників. Де ж селяни звозять тару з-під різних мастил, хімічних фарб, миючих засобів, старі ліки і інші хімічно активні речовини? Хто де... Одні в ліс, посадки, канали осушувальних систем, річку, ставок, чи просто на узбіччя дороги. Інші — спалюють на городі, в саду, на подвір'ї, деякі закопують поблизу житла. Отже, мед, зібраний бджолами з медоносів, що ростуть в селі, не завжди екологічно чистий.

Якщо хочемо мати екологічно чистий мед, мусимо добре думати, де розмістити пасіку. Не кожен пасічник може зорієнтуватися в ситуації. В таких випадках потрібно радитись з екологами, зоотехніками по бджільництву даного району, досвідченими пасічниками, а також з агрономами хімічного захисту рослин.

Щоб мати екологічно чистий мед, не треба розміщувати пасіки поблизу автотрас, залізниць, промислових міст, заводів, що забруднюють територію, і навіть сіл, де широко застосовують хімічні засоби захисту рослин тощо.

Думаймо не тільки про кількість продуктів бджільництва, а й їх якість. Адже мед, прополіс, квітковий пилок, маточне молочко, віск і навіть повітря з вулика, де проживають бджоли — чудові природні цілющі ліки.

**Я. КОВАЛЬ, лікар.
м. Буськ, Львівської обл.**

Гонорар прошу перерахувати на розвиток журналу.

Від редакції: Матеріал п. Я. Ковалю справді вартий уваги, роздумів і практичної роботи по очищенню навколишнього середовища в Україні. Саме пасічники, думається, повинні бути в цій благородній справі ініціаторами і зразком. Але з цього приводу виникає ще одне запитання: "А чи не часто й вони засмічують довкілля, зокрема залишками хімічних препаратів, якими час від часу обробляють пасіки?" Справді, це теж наша реальність. Хотілось би, з огляду на важливість і актуальність порушеної проблеми, почути й міркування пасічників.

Чекаємо Ваших відгуків.

ЯКІ ЧИННИКИ ВПЛИВАЮТЬ НА ВИДІЛЕННЯ НЕКТАРУ (Гіпотеза)

В усіх підручниках з бджільництва записано, що на виділення нектару квітками рослин впливає комплекс погодно-кліматичних умов. На цьому всі пояснення закінчуються. Отже, мусимо думати і спостерігати самі. Пасічники вже давно запримітили, що того літа, коли багато громовиць — медозбір добрий.

Перед підходом атмосферного фронту квіти щедро виділяють нектар. Мене ж упродовж багатьох років мучить одне запитання, чому перед грозою взяток у бджіл добрий, а після грози відсутній зовсім? Іноді проходять сухі атмосферні фронти. Картина та ж сама, хоч дощу і не капнуло, тож нектар не може бути змитий.

Після довгих роздумів з'явилися відповіді-гіпотези.

1. Нектар у квітках рослин виділяється під дією енергетичного поля Землі.

2. З північних широт високо над землею переноситься холодне повітря, яке несе з собою крижані кристали. Вони заряджені позитивно, а земля має мінусовий заряд. При наближенні крижаних кристалів до землі виникає магнітне поле, яке посилює виділення квіткового нектару.

3. Грозова хмара утворюється від того, що водяна пара піднімається вгору, там вона конденсується, а на самому верху замерзає, утворюючи кристали, заряджені на плюс. Знову ж виникає магнітне поле, що викликає посилене виділення нектару.

Перед підходом дощової хмари виділяється нектар, і бджоли, що сиділи на квітках, швидко набирають поживу і разом повертаються додому. "Тікають бджоли від дощу" — кажуть старі мудрі пасічники. Коли в цей момент подивитись на льоток, то звідти вилітають бджоли і летять назустріч грозі, нехтуючи небезпекою. Вони не мають відчуття, яке люди називають жахом, страхом.

Відкриваємо вулик, підіймаємо рамку і бачимо, як десятки бджіл кружляють на щільнику по колу. Вони викону-

ють заохочувальний танок, запрошуючи своїх сестер на добрий пожиток. І ті летять. А пасічник мусить зробити висновок, що бджоли живуть в іншому світі, де панують інші виміри і цінності.

4. Велика кількість крижаних кристалів переноситься в атмосфері перед підходом циклону. І часто в цей момент добре виділяється нектар. Це помітив автор книги "Бджільництво" О. Г. Мегедь і запропонував ганятися за циклонами, перевозючи бджіл за одну ніч на 300 км. Що ж, це цікаво, але практично неможливо.

Я зауважив, що часто, але не завжди, виділяється нектар перед підходом циклону. Якщо на даний час енергетичне поле землі знизиться, то не буде виникати підвищення напруженості магнітного поля, а, отже, виділення нектару не буде.

5. Від Сонця і з Всесвіту на землю падають іони, заряджені позитивно. І тим самим підтримується магнітне поле землі. Це важливий чинник виділення нектару. Такі явища тісно пов'язані з активністю Сонця. Періодичність — одинадцять з половиною років. А нектар добре виділяється в роки, коли на Сонці астрономи бачать найменше сонячних плям. Тобто в період найменшої сонячної активності. На Землі виникають тривалі магнітні поля, які викликають посилене виділення нектару, навіть на тих рослинах, які не вважаються медодайними (наприклад, деревій або ромашка аптечна).

— "І де вони (бджоли) беруть той мед, коли наче ніщо і не квітне"? — казав мені знайомий пасічник у дуже врожайному в нашому краї 1983 році.

6. Утворення цукру в листках рослин (і квітах) можливе тільки під дією сонячних променів і тепла. Отже, якщо задощить, або густо вкрито хмарами, то хай будуть найсприятливіші магнітні поля, ітимуть циклони один за одним, а нектар виділятиметься малоцукристим і бджоли його не братимуть. Давно помічено, що нектар виділяється добре тоді, коли стало сухо і сонячно після дощового періоду. Ще недалеко віді-

йшли циклони і їхні магнітні поля активно діють, тоді нектар виділяється гарно, в сухому повітрі швидко підсихає (але не зовсім, через безперервний приплив свіжого), вміст цукру в такому пожитку досягає 50 або 60 відсотків. Отоді настає головний взяток, а не тоді, коли завітують якісь медодайні рослини. А щоб цей головний взяток не прогаяти, потрібно бджолам забезпечити безперервний квітковий конвеєр протягом всього літа та утримувати бджолородини в робочому стані.

7. Енергетичне поле землі з роками змінює свою напруженість. Її енергетичні поля переміщуються, посилюючись то тут, то там. Багато меду було в нашому краї за часів Київської Русі, а сьогодні багатші на мед Приморський край Росії, Японія, Канада.

Ці процеси вельми тривалі і вимірюються століттями. І якщо сьогодні на Україні середній медозбір малий, то для його загального підвищення доведеться чекати, певно, довго, а щоб практично збільшити урожай на мед, потрібно висівати в полі ті культури, які добре медоносять.

Отже, на виділення нектару впливає багато природних чинників, яких люди не можуть сприймати своїми органами відчуття, а тому по сьогоднішній день ще залишаються непізнаними. А щоб їх пізнати, мусять думати і працювати пасічники майбутніх поколінь.

Г. КУРИЛО.
Полтавська обл.

Гонорар прошу перерахувати на розвиток журналу УП.

ДЖМЕЛІ НА ПАСІЦІ

Аматор (любитель) пасічництва і роботи з бджолами мукачівець Михайло Іванович Нодь разом з дружиною Марією Михайлівною та синами Михайлом та Ігорем якимось відпочивали в пансіонаті "Солені Млаки" (урочище Лісарня). Батько з синами вирішив оглянути місцевість, познайомитись з доколишнім лісним краєвидом, і, звичайно, подихати справжнім озонним сосновим повітрям. І тут раптом на узліссі вони побачили лисицю, яка, зачувши людський дух, дременула в гущавину верболоззя. Сімейство пішло на те місце, звідкіль стрепенулась хвостата. Вгледіли старенький, розпорошений пеньок, довкіл якого грізно гуділи джмелі. Нодь зрозумів одразу: лисиця добиралася до джмелиного сімейства. Ведмідь не наважився би напасти на джмелів, а ось лисиця любить поласувати солодким медом диких бджіл.

— Мишко й Ігор, ви тут початуйте, аби лисиця ще раз не завадилась, а я

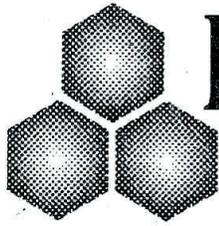
збігаю на своїй "старенькій" (так він називає свою машину) за вуликом.

Невдовзі сім'я джмелів разом зі всім газдівством мирно сиділа в просторому і чистому вулику.

— Сімейство джмелів, десь у тисячу "рицарів", — розповів М. І. Нодь, — я поселив поряд з вуликами бджіл. Вони для них не завада. Джмелі просто прикрасили пасіку. А назвав я їх "бомбовозами". Це прекрасні лісові трударі. Ведуть себе, як джентельмени. Вони не кусаються, хоч отрута у них сильніша, ніж у бджіл. Мої "бомбовози" беруть мед з липи, квасолі, люцерини. Дуже роботящі, напрочуд красиві. Питаєте, як я приручив лісових мешканців? Скажу словами з книги бджільництва: "До доброї душі бджоли летять роєм".

І я зрозумів все. І витоки дружби з "бомбовозами", і що таке добра рука молодого пасічника.

В. ВЕРЕС, журналіст.
м. Мукачєво.

На службі пасічництва

Знову про В. Ю. ШИМАНОВСЬКОГО

У дев'ятому номері УП 1994 р. на першій сторінці була надрукована коротка стаття І. Зінченка "Літописець українського бджільництва". Там, на половині сторінки, розпочата розмова про видатну людину Всеволода Юлійовича Шимановського. Вважаю, що В. Ю. Шимановський заслуговує більшої уваги та інформації про нього. Мені стало прикро за В. Ю. Шимановського і дуже хочеться виправити, на мій погляд, цю помилку редакції.

По-перше. Вважаю, що правильніше було б заголовок статті дати не "Літописець українського бджільництва", а "Український літописець бджільництва". Чому? А тому, що В. Ю. Шимановський не замикав свої пізнання в бджільництві кордонами України. Простий доказ тому — географія та імена бджолярів та їх методів, описаних В. Ю. Шимановським в книжці "Методы пчеловодения" (Новая деревня, 1923 г.). Наприклад, на стор. 34 читаємо: "...А. А. Чайкін у Ферганській області, має пасіку у 200 вуликів, де розводив українських і три породи кавказьких бджіл..."

На тій же стор. він описує метод Александра: "...Під цим іменем в Америці відомий метод..."

Поставимо собі питання "Де жили Сіммінс, Левицький, Ріше, Лангстрот, Рут, Берлепш, Кунтш, Вельс, Дадан, Кук, Гравенгорський, Лайянс, Данценбекер, Буткевич, методи яких він описував або згадував їх в своїх працях?" Таке пояснення я даю своєму заголовку. Вважаю, що працівникам редакції треба бути більше уважнішим в подібних випадках. Україна дала світу стіль-

ки імен для бджолярської науки і практики, що зовсім не належить уподібнюватися І. А. Шабаршову, який всіх під одну "гребенку" описував під заголовком "Русское пчеловодство". Повинна бути національна гордість, але недоречно що-небудь інше.

По-друге. Маю дуже велике бажання доповнити шановного І. Зінченка, розповісти про В. Ю. Шимановського.

В. Ю. Шимановський (1866—1934 рр.) — відомий пасічник-педагог, автор знаменитої у свій час книги "Методы пчеловодения, применяемые в России и на Западе с целью увеличения доходности в рамочных и неразборных ульях". Він народився в сім'ї відомого хірурга, професора Київського університету, навчався в місцевій гімназії, а потім закінчив Московське артилерійське училище. Проте військова служба не принесла задоволення молодому офіцеру. Ідеї Л. М. Толстого будоражили російські уми, і зближення з відомим українським пасічником П. І. Корженевським мабуть зіграло велику роль в тому, що Шимановський відмовився від військової кар'єри, вирішив посвятити себе просвітянській діяльності, пішов вчителювати. У селі Степанці Київської губернії він пропрацював учителем тринадцять років. Протягом трьох років під час літніх канікул ґрунтовно вивчав бджільництво і садівництво в Уманському землеробному училищі. За його ініціативою була організована шкільна пасіка і закладений великий плодовий сад. Потім його стараннями був закладений громадський сад з великим розсадником. Таким чином, Степанці швидко стали центром широкої пропаганди серед місцевого селянства ідей раціонального пасічництва і садівництва.

Не задовольняючись тільки такою формою пропаганди, В. Ю. Шимановський звертається до друкованого слова. Ще в Степанцях він пише свої перші книги: "Пасека при народной школе" (перше видання в 1885 р., третє в 1908 р.), "Первые шаги по устройству пасеки" (витримала п'ять видань), "Из практики школьного сада" (1896 р.), "Сад крестьянина" (Перше видання у 1892 р., п'яте — у 1912 р.).

Молодий вчитель з головою пішов у корисну народну діяльність. Але в 33 роки його спіткало лихо: невиліковна хвороба очей зробила його повністю сліпим. Проте він не впав у відчай, а знайшов у собі мужність і сили продовжувати викладацьку, літературну і суспільну діяльність. Він керує народною школою в м. Рівне, викладає, організує навчання школярів за новою методикою. Дуже скоро ця школа стає одною з передових. Ще на самому початку ХХ століття тут, дякуючи турботам Шимановського, були запроваджені для школярів медичний нагляд, гарячі сніданки, організовано літній відпочинок, створений учнівський кооператив, запроваджена фізична підготовка. Тоді все це, очевидно, звичайне в наш час, було дивиною. Досвід роботи в цій школі Шимановський виклав в книзі "Опыты и наблюдения в школьном деле". (1904 г.)

Після революції 1905 р. В. Шимановського за політичними мотивами вимушують піти у відставку. У 1910 р. його запрошують на роботу в Боярську школу пасічників, яка була відкрита відомим діячем українського бджільництва А. Ф. Андріяшівим. У цій школі він пропрацював майже півтора десятка років, де повністю віддався бджільництву і педагогічній діяльності. Він встигав ще вести переписку з багатьма російськими і західними бджолярами і таким чином накопичував матеріали для своєї книги.

Як результат шестирічної праці в 1916 р. з-під його пера виходять "Методы пчеловодения, применяемые в России и на Западе с целью увеличения доходности в рамочных и неразборных ульях". У цій книжці Шимановський систематизував досягнення пасічників і викристалізував скромний досвід, зібрав все, що важливо для збільшення медозбору, підняття доходу бджільництва і раціоналізації праці пасічника. Зрозуміло, що ця книжка заповнила велику прогалину не тільки в російській, але і в зарубіжній літературі і тому скоро була перекладена багатьма європейськими мовами.

У своїх "Методах" автор ґрунтовно виклав прийоми роботи з бджолами, які широко були розповсюджені не тільки в Росії, але й в інших державах.

Він надавав великого значення умовам медозбору, кліматичним особливостям місцевості, можливостям самого пасічника (ступінь його професійної підготовки), конструкції вуликів. Вчений вважав дуже важливим для успіху справи правильно вибрати метод роботи.

У передмові до цієї книги, яка витримала три видання (перше 1916 р., друге 1924, третє 1927), він говорить, що коли в одному випадку одним і тим же методом можна користуватися в місцевостях, які розташовані одна від одної на значній віддалі, але з подібними умовами медозбору, то в іншому випадку його неможливо рекомендувати навіть у двох сусідніх.

В. Ю. Шимановський систематизував описані в книжці методи і розбив їх на декілька груп. Він відрізняє методи, які допускають і не допускають природне роїння, з повною роевою свободою, з створенням тимчасових (до головного медозбору) відводків і інших. У розділі, який описує штучне роїння, описані методи Ващенко, Корженевського, Цесельського та інші.

З числа прихильників методів, пов'язаних з роевою свободою, в книгу попали імена таких поважних пасічників, як Буткевич, Андріяшев, Кулланда.

Незадовго до смерті В. Ю. Шимановський знову опрацював "Методы" і підготував четверте доповнення видання, але, на жаль, рукопис згорів під час пожежі і відновити його йому вже не вдалося.

Вчений написав і скорочений варіант "Методов" — "Главнейшие способы ведения пасеки" (1927 р.)

Шимановському належать книги "Сад при народной школе" (1889), "Медовое, восковое и роевое хозяйство".

Його статті радо друкували пасіницькі журнали "Практическое пчеловодство", "Пчеловодное дело", "Опытная пасека" і інші.

Життя і творчість В. Ю. Шимановського є яскравим прикладом служінню народові і вітчизняному бджільництву та заслуговує великої поваги ще і тому, що половину свого життя він працював сліпим.

**П. ПАСЕКА,
м. Київ.**

Гонорар прошу перерахувати на розвиток журналу УП.

Хвороби і шкідники

ШЕРШЕНЬ — ВОРОГ БДЖІЛ І САДУ

Жовто-бура з чорними плямами велика оса, завдовжки від 25 до 30 м — шершень великий. Це ворог медоносних бджіл. Часто він проникає через недобре підігнаний дашок та стельові дощечки у вулик і забирає мед. Та не тільки він залізає до вулика за медом, а й за живими бджолами, або ловить їх біля льотка. Зловлену бджолу шершень

несе у своє паперове гніздо; там проколює медовий зобик і висмоктує його вміст. А потім пережовує її і цим самим "фаршем" вигодує своїх личинок.

Гнізда шершні будують із пережованої кори молодих гілок, склеєної слиною. За кольором гніздо коричневе. Свої житла шершні влаштовують в укриттях (дуплах дерев, порожніх шпаківнях, синичниках, порожніх вуликах); іноді відкрито під дахом будинку чи сараєх, а також і в землі. Шестиповерхові щільники розташовані горизонтально. Іноді бувають гнізда-гіганти, діаметром 1,5 метра. Багатошарове паперове покриття навколо гнізда захищає личинок від жару і холоду не гірше ніж цегляна стіна завширшки 40 см. Дорослі шершні живляться пилом, а також обгризають спілі плоди і фрукти. Зимують тільки запліднена самка, яка навесні утворює колонію (гніздо). Шершні — небажані гості пасічника, тому потрібно руйнувати їх гнізда, знайдені поблизу пасік.

М. ХАЦІВСЬКИЙ.
с. Городище.

Апіфітотерапія

ЗНАЧЕННЯ ОРГАНОЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ НАТУРАЛЬНОГО БДЖОЛИНОГО МЕДУ І ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Натуральний бджолиний мед є унікальним рослинним бальзамом. На сьогодні досить повно вивчені хімічні та фізіологічні його властивості. В ньому ідентифіковані майже всі існуючі мікроелементи, сахариди, ферменти, речовини біофлавонового ряду, фітонциди, органічні кислоти та інші. Всього понад 3000 речовин. Завдяки такому багатому та збалансованому складу цей продукт володіє відомою, надзвичайно сприятливою, дією на організм людини: покращує роботу серця, регулює діяльність травної системи, виявляє бактерицидну, ранозаживлюючу, бальзамуючу (консервуючу) дію, впливає на обмін речовин та ін. Однак такі властивості притаманні тільки натуральному бджолиному меду. На жаль, ще часто трапляються випадки, коли мед фальсифікують, і тому необхідно вміти розрізняти натуральний від фальсифікованого. А для цього потрібно знати, що є два види фальсифікації меду: 1-й — шляхом цілого ряду домішок до натурального меду (крохмалю, патоки, сиропу і т. д.) і 2-й — біологічний фальсифікат.

Домішки виявити досить легко простими хімічними реакціями (реакція з каліййодом, вапном та ін.), що буде предметом окремих повідомлень. А от виявити біологічний фальсифікат є набагато важче. Він являє собою продукт переробки бджолами цукрового сиропу, патоки або інших солодких речовин, відходів цукропереробної промисло-

вості, які пасічники згодовують бджолам, і таким чином отримують біологічно фальсифікований мед. Однак такий мед, як і натуральний нектар, проходить переробку ферментами ковтальних залоз бджіл, і є дуже важким для визначення його істинності. Існуючі тести (визначення активності інвертози, каталози та ін. ферментів) є складними. І тільки за декількома показниками в комплексі можна зробити висновки про натуральність меду.

Тому для визначення натуральності меду велике значення має його органолітична оцінка (тобто за виглядом, смаком, запахом та ін. фізичними показниками), якою ми і пропонуємо широко користуватись. Саме правильно проведена органолітична оцінка, із знанням справи, буває достатньо точною, простою та широкодоступною. У літературі зустрічаються різні описи органолітичної оцінки якості меду. Нашою лабораторією апіречовин курсу клінічної нетрадиційної медицини Львівського медінституту розроблено свою шкалу органолітичної оцінки якості меду, яку, вважаємо, потрібно знати всім. Вона поєднує декілька критеріїв визначення якості, а саме: смак, запах, колір, консистенція.

По запаху розрізняють:

- ніжний аромат букету квітів, т. з. поліфлорний (№ 1);
- сильніший аромат букету квітів (№ 2);
- аромат з переважанням запаху одного виду квітів, т. з. монофлорний (№ 3);
- без визначення запаху (№ 4);
- запах старих бджолиних щільників (№ 5);
- неприємний запах, інколи з ознаками бродіння (№ 6).

За кольором розрізняють:

- світлий мед (№ 1);
- жовтого та кремового відтінку (№ 2);
- темний з коричневим або червоно-нудним відтінком (№ 3).

За смаком розрізняють:

- приємний ніжнопекучий (№ 1);
- різкопекучий (№ 2);
- нейтрально-солодкий, без приємного кислопекучого присмаку (№ 3);
- з неприємним смаком, інколи ознаками бродіння (№ 4).

Запах меду обумовлюється ароматичними речовинами, що в нектарі квітів. Якщо буде запах букету, а не якогось одного виду квітів, значить, нектар зібраний бджолами з багатьох видів рослин. Мед з такого нектару називається поліфлорний. Якщо бджоли збирали нектар переважно з одного виду квітів, то такий мед зветься монофлорним.

Поліфлорні меди вважаються більш цінними, так як біоактивних речовин в них більше, враховуючи більше розмаїття квітів, з яких зібраний нектар.

Колір меду теж має важливе значення. Він визначається речовинами групи каротину, хлорофілу, ксантофілу. Більше цінуються світлі сорти меду (окрім гречаного та падевого). У падевому та особливо гречаному темний колір зумовлюють речовини, серед яких багато каратиноїдів і біофлавоноїдів, які мають важливе значення для обміну речовин. Тому вказані сорти меду є теж цінними. Інші темні сорти (тютюновий, вересовий та ін.) мають дещо меншу цінність, що обумовлено менш позначеною дією біоактивних речовин рослин, з яких вони зібрані.

Падевий мед — це теж натуральний, однак не квітковий, переважно листяний. Утворюється він внаслідок житте-

діяльності мікрокомах на листях дерев, які переробляють сік листків на солодкі виділення. Їх збирають бджоли замість нектару.

Консистенція меду може бути рідкою, тістоподібною і майже твердою. Слід зазначити, що всі вищеназвані типи його консистенції характерні для різних в тому числі і абсолютно натуральних медів і залежать від терміну, умов зберігання і сорту. Так, при зберіганні меду в теплому місці він кристалізується дуже повільно і довго залишається рідким. На холоді кристалізація іде швидше. Тип кристалізації (дрібнозернистий, пастоподібний, крупнозернистий) залежить від сорту меду. Наприклад, мед із акації є салоподібним, а з гречки, липи більш крупнозернистим.

Консистенція з підвищеним вмістом повітряних бульбашок може свідчити на бродильні процеси, що частіше всього відбуваються при відкачуванні незрілого меду з підвищеною вологістю, що є ознакою його псування.

Враховуючи описані вище критерії якості меду і їх поєднання, нами запропоновано шкалу органолітичної оцінки натуральності та якості квіткового меду.

ШКАЛА ОРГАНОЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ МЕДУ

(по А. Лабінському)

Кількість балів	Номери показників за критеріями оцінки			Примітка
	запах	смак	колір	
0	№ 6	№ 3, 4	№ 1	зібрано весною
1	№ 5	№ 3	№ 1	
2	№ 4, 5	№ 3	№ 1	
3	№ 3	№ 2	№ 3	
4	№ 3	№ 1	№ 1, 2	
5	№ 1	№ 1	№ 3	
6	№ 2	№ 2	№ 1, 2	
7	№ 2	№ 1	№ 2	

За цією шкалою меди, що мають 0, 1 або 2 бали, вважаються не натуральними і не рекомендуються вживати за медичними показниками, так як вони позбавлені багатьох лікувальних властивостей. Меди, що мають оцінку 3, 4, 5 балів є натуральними, з достатньою біологічною цінністю. Це, в основному, монофлорні меди, зібрані переважно з квітів одного виду рослин. А меди з оцінкою 6 і 7 балів є натуральними з

найвищою біологічною цінністю, оскільки вони зібрані із великого арсеналу квітів, так званого різнотрав'я. Особливо цінується по запропонованій шкалі мед семибальний, так як він поліфлорний, але зібраний весною (квітень, травень) і має підвищену активність біологічно цінних речовин.

А. ЛАБІНСЬКИЙ, О. АДАМОВИЧ.
Львівський медінститут.
Регіональне об'єднання апітерapeutів.

НАРОДНА МЕДИЦИНА

ХВОРОМУ НА ЖОВТУХУ

Жовтуха (хвороба Боткіна). Ось кілька народних рецептів для лікування цієї недуги: пити сік свіжої моркви; сік з огірків; сік з апельсинів і лимонів; їсти якнайбільше овочів, особливо суниць; часто митись і натиратись в ділянці шлунку; рано і ввечері пити чай з полину й спориша.

ЗАПИТУВАЛИ — ВІДПОВІДАЄМО

У листі до редакції молодий пасічник з Хмельницької області д. В. Трофанов із задоволенням зазначає, що вже не перший рік є передплатником журналу. Особливо до душі йому припав розділ "Апіфітотерапія".

Далі д. Трофанов просить надрукувати в журналі про те, як боротися з такою недугою, як цукровий діабет. Чи можна лікувати його бджолопродуктами, травами?

Від редакції. Про лікування цукрового діабету з допомогою бджолопродуктів ми ще не маємо відомостей, а ось перелік рослин проти цієї недуги можемо запропонувати. Його надіслав редакції зав.

відділом фітотерапії Волинської асоціації народної медицини д. Аркадій Чабанчук—Апостол.

Список рослин проти діабету

Гіпоглікемічна дія лікарських рослин залежить від наявності в них інсуліну і йому подібних з'єднань: глікозиду мартиліну, алкалоїда галогина, циклічного спирту інозиту, вітамінів групи В, мікроелементів. Деякі рослини стимулюють регенерацію бетаклітин, підшлункової залози. З рослин готують відвари, настої, екстракти. А топінамбур та диня йдуть в повсякденну їжу.

Бузина чорна (квітки, ягоди, листки).

Груша звичайна. Дріжджі пивні.

Звіробій звичайний. Кривошанка.

Кукурудза (насіння). Льон (сім'я).

Цибуля і часник. Малина. Кульбаба.

Горіх волоський (листки, перегородки). Овес.

Хвощ. Фасоля (стручки). Ячмінь. Березове листя.

Це те, що можна знайти в наш час. Є й інші трави, але вони рідкість.

На все Вам добре.

Хай Бог допоможе.

СВІТ МЕДОДАЇВ

І МЕДОДАЙ, І ЛАСОЦІ, І ЛІКИ

Лісові суниці (*Fragaria vesca* L.) — багаторічна трав'яна рослина з родини розоцвітих, заввишки 5—30 см, має буре кореневище, сильно вкорочене стебло з трійчастими листками на довгих черешках. З верхніх пазушних бруньок кореневища утворюються тонкі сланкі пагони — вуса з довгими міжвузлями, на вузлах вони укорінюються й дають нові рослини; таким способом лісові суниці швидко розмножуються.

Квітки двостатеві, білі, з численними тичинками. Плоди-сім'янки містяться на м'ясистому квітколожі. Ростуть лісові суниці повсюдно по Україні — у лісах, чагарниках, на луках — окрім Степу. Зацвітають в травні—червні. Бджоли залюбки відвідують їх квітки, беруть пилок і нектар.

Ароматні ягоди — ласощі і чудові ліки для людей різного віку — досягають у червні—липні. Коли ж найкраще збирати запашні, ароматні плоди? Звісно, що в суху погоду, коли немає роси. У них містяться вітаміни С, В1, В2, РР, каротин (провітамін А), цукри (глюкоза та фруктоза) яблучна, хінна, лимонна та саліцилова кислоти, багато інших речовин. Заліза у суницях, більше, ніж у чорницях, малині, чорній смородині, агрусі, апельсинах, ананасах та вишнях, більше, ніж у залізистих мінеральних водах.

Суниці діють, як в'яжучий, сечогінний, жовчогінний, протизапалювальний засіб, поліпшують обмін речовин,

збуджують апетит, регулюють травлення, заспокоюють спрагу. Ягоди та листя суниць — свіжі й сушені — рекомендують при подагрі, сечокам'яній хворобі, захворюваннях печінки, та селезінки, атеросклерозі, недокрів'ї, авітамінозах, при виразковій хворобі, ревматизмі, бронхіальній астмі, туберкульозі легень, цукровому діабеті, ожирінні, фурункульозі, гіпертонії. Ось яка це чудо-рослинка!

Водний настій сушених ягід або листків вживають для полоскання горла при ангінах. Настій листя суниць — ефективний протицинготний засіб, а ще він регулює серцеву діяльність, розширює кровоносні судини. Суничний чай готують так: 20 грамів листя заливають склянкою окропу, кип'ятять 5 хвилин, після цього настоюють 2 години. Вживають по 1 столовій ложці 4 рази в день.

Суниці протипоказані при алергії до них, тривалих печінокових кольках, гастритах з підвищеною кислотністю.

Ці ягоди Ви можете посадити у себе в саду, а, зриваючи їх у лісі, робіть це обережно, адже і наступного літа захочете́ся ними поласувати.

Підготувала Л. КОРИНЧЕНКО.

ЕСПАРЦЕТ — ПОЛЬОВА МЕДОДАЙНА КУЛЬТУРА

Серед великого числа трав'янистих польових рослин важливе місце належить еспарцету. Він є важливою кормовою та медодайною рослиною, яка значно підвищує продуктивність бджільництва.

Рід еспарцет (*Onobrychis* Mill.) — трав'янисті багаторічні рослини з родини бобових (*Fabaceae*). Нараховує близько 15 видів поширених у дикому виді по всіх областях України. В культуру сільськогосподарського виробництва еспарцет посівний впроваджений з кінця XIX ст. Батьківщиною цієї рослини є північний Кавказ.

У посушливих південних районах його висівають як пасовищну та медодайну культуру. В лісостеповій зоні та в західних регіонах більш поширений і досить добре культивується еспарцет

посівний (*O. sativa*), еспарцет піщаний (*O. arenaria*) та еспарцет закавказький (*O. transcaucasita*). На основі селекційних робіт виведено районовані сорти. З них на полях Львівської та Тернопільської областей висівають такі сорти: Піщаний — 1251, Південноукраїнський та Північнозакавказький. Кращим з них є пізньостиглий Піщаний — 1251, який дає високі врожаї в багатьох областях України.

Подібно до інших бобових, коренева система еспарцету добре розвинена з великою кількістю бокових коренів. Стрижневий головний корінь проникає на глибину кількох метрів. Еспарцет, як попередник, збагачує ґрунт органічними речовинами і відновлює його механічну структуру.

Стебло еспарцету прямостояче, з нижньої сторони опущене, 30—80 см заввишки. Листки непарнопірсті, черешкові, розташовані очергово. Квітки рожевого або червоного кольору зібрані у китиці. Плід заокруглений одностінний біб.

Висівають еспарцет ранньою весною в чистому вигляді або у суміші з іншими бобовими чи кормовими злаками.

Насіння перед посівом протравлюють і після висівання загортають легкою бороною на глибину 4—5 см. На вологих ґрунтах насіння загортають на глибину 2—3 см. Норма висіву в залежності від сорту може бути різною. Для дрібнозернистого еспарцету піщаного вона становить 60—75 кг, для грубозернистих сортів її збільшують до 80—90 кг/га. Догляд за посівами еспарцету проводять подібно до інших кормових трав. У травостої еспарцет утримується протягом 3—4 років. Еспарцет маловимогливий до родючості ґрунту, тому в більшості на вологих ґрунтах, бідних на вапно, застосовують вапнування ґрунту. Це значно підвищує урожайність травостою і зерна. Максимальна урожайність еспарцету на другому та третьому році зростає.

Досить часто висівають еспарцет на господарських неужитках та крутих схилах. Він тоді використовується як багаторічний медодай.

Для одержання посівного зерна еспарцету його висівають на добре об-

роблених чистих від бур'янів посівних площах. Особливо добрими попередниками для таких посівів є просовидні та просапні культури.

Характерною особливістю еспарцету є його неодноразовість цвітіння і дозрівання плодів. У зв'язку з тим, рекомендують збирати еспарцет для насіння роздільним способом при побурінні 40—50 відсотків бобів.

При посіві еспарцету в різні терміни можна одержати посіви, фази цвітіння яких проходять в потрібний час вегетаційного періоду. Медопродуктивність еспарцету становить 50—150 кг/га біологічного цукру. Максимальне виділення нектару з квітки припадає на денні години доби. Мед з еспарцету

цінний за своїми товарними показниками і, викристалізувавшись, може зберігатись тривалий час.

С. ЮРЕВИЧ
кандидат біологічних наук, м. Львів

* * *

На збирання нектару бджола у полі витрачає близько години. У середньому за день вона робить 8—10 вильотів. Тривалість польоту становить 35—40 хв, а при несприятливих умовах і більше. У просторі бджоли орієнтуються по сонцю.

* * *

Цих добродіїв можна не раз бачити разом, особливо тоді, коли вирішуються актуальні проблеми розвитку бджільництва в Україні. Так було і на засіданні Ради Спілки пасічників України.

На фото зліва направо О. І. Сенчук — голова Ради Полтавської обласної спілки пасічників, Б. М. Паркулаб — голова Ради Івано-Франківської обласної спілки пасічників, М. В. Відоменко — генеральний директор корпорації "Укрбджолопром", професор доктор сільгоспнаук В. П. Поліщук, завідуючий кафедрою бджільництва Українського державного сільськогосподарського університету, І. І. Максименко — голова Київської міської спілки пасічників.

ФОТО Я. ГУЛКЕВИЧА.

На плодорозсаднику "Журавницький"

Є на Львівщині, неподалік міста Жидачева, радгосп "Журавницький". Одне із небагатьох державних господарств, які ще залишилися на теренах Прикарпаття. Правда, вирізняє його з-поміж інших одна особливість — "Журавницький" спеціалізується на вирощуванні саджанців плодових дерев — яблунь, груш, слив, інших кісточкових. Звичайно, сіють тут і зернові, продають державі молоко, м'ясо, але садівництво, як підтвердили у розмові старший агроном господарства пан Петро Михайлович та агроном плодорозсадника пан Юрій Ковалишин, — є найбільш прибутковим серед інших галузей. Прибутковим і вигідним, хоч економічна криза не обминула й "Журавницький". Тож, звісно, нині треба добре "крутитись", щоб вижити, не занедбати давнього селянського промислу — прикрашати рідну землю садами.

— Раніше, за командно-партійної системи, — міркують мої співрозмовники, — ніби було легше. "Згори" "спускали" наряди, вказівки, інструкції коли, що і як сіяти, садити, збирати. Більш-менш чітко діяла договірна система. У "Журавницькому" вирощували саджанці — сортові, міцненькі, здорові, — а з багатьох областей України сюди приїжджали агрономи-садівники й по наряду забирали їх. Так що гострої проблеми зі збутом вирощеної продукції не мали. Не було потреби й рекламувати її.

Сьогодні ці проблеми даються взнаки і в "Журавницькому". Тому тутешні фахівці самотужки, на ходу, пізнають "секрети" комерції, шукають підтримки

тих, кому небайдужа доля садівництва України. Колись горе-чиновники змусили селян безжалісно вирубати не один гектар саду, понищити плодові дерева і пасіки довкіл них, тепер же мусимо відроджувати те, чим здавен славилася Україна.

Об'єднання "Укрплодорозсадник", куди входить господарство, неблизько, у Києві, тому колектив "Журавницького" змушений сам давати собі раду. Головне — не занедбати плодорозсадник, який заклали на тутешніх землях ще всередині 20-х років. Скільки води сплило з тих пір, скільки змін відбулося довкіл. Тільки сади, як і 50 літ тому, квітують щовесни і щоосені радують людей смачними плодами. У цьому не мала заслуга залюблених у свою працю садівників господарства.

До 50-ти тисяч саджанців у рік можуть вирощувати у "Журавницькому". Проблема лиш у тому, щоб мати надійні джерела збуту, щоб їх охоче купляли як колективні господарства, садівничі товариства, так і фермери, пасічники, селяни.

Благородну й потрібну справу роблять робітники радгоспу-плодорозсадника. Сорти саджанців, які тут вирощують, добре доглянуті, не уражені хворобами. Серед них яблуня "паперівка рання", "мельба рання", осінні — "слава переможцям", "антонівка звичайна", "боровинка". Із зимових сортів у "Журавницькому" вам запропонують "кальвіль сніговий", "джонатан", "айдаред", "спартак".

На центральній садибі у селі Володимирівці можна придбати й високоврожайні сорти груш, слив.

Думають у "Журавницькому" зайнятися і вирощуванням саджанців горіха волоського, відродити розведення різних сортів суниць.

Л. КОРИНЧЕНКО.

Хочете вирощувати печериці?

Для вирощування печериць найліпше купляти грибницю у спеціальних господарствах, де відібрані найпродуктивніші гриби. Можна використати "дикі" гриби, що зростають у місцях, де є гній (біля сараїв, на пасовищах), але вони будуть менш продуктивними. Зберігати грибницю треба у закритих скляних банках при температурі 0—3°C тепла.

Для росту печериці на відміну від рослин не потребують світла, пряме сонячне проміння для них згубне. Їх можна вирощувати у відкритому ґрунті, у будь-якому приміщенні (льох, підвал, сарай, теплиця), де слід підтримувати температуру 13—16 °C і високу вологість повітря (80—90 %). Улітку печериці можуть зростати на грядках у тінистих прохолодних місцях.

Грядки на відкритих ділянках і в сараях готуйте напровесні, перед настанням спеки. Якщо закласти грибницю восени (серпень—вересень) і вона завершить плодоношення, накрийте її листям і соломою. Навесні плодоношення відновиться.

Найбільш надійний і перевірений ґрунт для вирощування печериць — кінський гній. Його можна замінити овечим або гноем великої рогатої худоби, додавши у них 20—30 % житньої, пшеничної соломи чи опалого листя, підсушеного та подрібненого картопління або бадилля помідорів.

Гній складіть у конусоподібну купу. Якщо він сухий, полийте водою, якщо вологий — вимішайте з соломою. До гною бажано додати: гіпсу — 12—13 кг, крейди, вапна — 12—13 кг, сечовини — 1,5 кг. Трохи ущільнивши купу вилами, накрийте її соломою, мішковиною чи плівкою. Підготовка гною триває 15—20 днів. За цей період купу 3—4 рази перемішайте для рівномірного нагрівання.

Гній готовий для укладення на постійне місце, коли зникне різкий запах амоняку. Гній злегка утрамбуйте і зачекайте, поки він трохи остигне. Грибницю розламайте на шматочки завбільшки з половину сірникової коробки та підкладіть під гній, пальцем зробив-

ши у ньому отвори для припливу повітря. Садіть у шаховому порядку 22×22 або 30×30 см.

Приміщення, де вирощуєте печериці, провітрюйте, але не робіть протягів. Підтримуйте температуру повітря 18—22 °C.

Через 10—12 днів зазирніть під гній, і якщо довкола грибниць утворився білий наліт, що переходить у гній, значить, вони прижилися добре. У випадках поганого приживлення або змочіть гній водою, або провітріть приміщення для його підсихання.

Через 14—20 днів, коли грибниця розростеться, на гній покладіть 2—4 см парникового ґрунту і зволожуйте його дрібним розпилювачем, щоб не ущільнити ґрунт і щоб вода не просочилася у гній, бо це зашкодить грибниці. Температуру повітря слід знизити до 16—18 °C.

Плодоношення починається через 35—40 днів після висаджування і триває 2—3 місяці. Гриби потрібно збирати, не допускаючи їхнього старіння, яке виснажує грибницю.

Під час плодоношення температуру повітря знижуйте до 14—16 градусів і навіть до 12—14 градусів тепла. Гриби ростимуть повільніше, але якість буде ліпшою. З 1 м² можна зібрати 4—12 кг печериць.

Селянська аптечка

Кожний, хто тримає корову, козу чи вівцю, знає, як часом важко уберегти новонароджених від шлункових проносів. Я застосовую для лікування цього захворювання мускульний шлунок птиці, який в народі називають курячим пупком. Розрізую шлунок, вибираю з нього пісок, камінці і все інше, відділяю внутрішню плівочку, висушую її і перетираю. Цей порошок даю з кормом тваринам, і розлад шлунка швидко минає.

Порошок даю по 1—2 грами 2—3 рази через декілька годин. Лікую цим засобом і поросят — також допомагає.

Г. МАЦАРСЬКИЙ,

Дарунок богів — топінамбур

Рослина, яка може нагодувати світ.

Зібралися одного разу Боги різних народів разом. Радитись. Чим же можуть вони допомогти людям в часи потрясінь і катаклізмів, війн і неврожаїв?

Довго чи коротко радились-сперечались, але вирішили подарувати людям Землі диво-рослину, яка може нагодувати людину навіть тоді, коли від неї відвернуться посварені між собою церкви і секти, партії і рухи. Коли світом править політика, а не розум.

І цією диво-рослиною виявилась земляна груша-топінамбур, яка може сама рости довгі роки, нічого не чіпаючи, але добре знаючи, що її зоряний час прийде. І людина зверне свою увагу на неї, і подарує повагу, як найліпшому другові. І прийде топінамбур на допомогу в час скрути голодним і холодним, здоровим і хворим, бідним і багатим. Всім, кому немає на що надіятись.

Може це легенда, але як вона схожа на правду.

Дарунок богів справді одна з найбільших відомих і дуже загадкових рослин на Землі.

Легенда легендою, а по-медичному бульби, плоди рослини можна визначити як комплексний препарат природного походження, який вводиться в організм найбільш зручним, природнім шляхом — через рот.

Перш за все топінамбур — ліки.

Бульби містять: 5,3 % білків, 0,5 % жирів, 2—3,5 % фруктози, до 20 % інсуліну, від 8 до 18 % вуглеводів.

Вітамін В (рибофлавін) — 1,9 міліграмів в 1 кг бульби.

Холіну — 2518 мг.

Заліза більше, ніж в картоплі, моркві, цукровому буряку.

Активно акумулює з ґрунту кремній. До 8 %.

Ацетилхолін у свіжих бульбах.

Нікотинова кислота.

Розглянемо деякі речовини зблизька.

Холін — азотиста органічна сполука. Відіграє важливу роль в обміні речовин

і є дуже важливим фактором в живленні людини. Препарати холіну у вигляді 20 % розчину холінхлориду застосовують для лікування хвороб печінки (цироз, гепатит).

Рибофлавін (вітамін В₂) — здійснює, найважливішу біокаталітичну функцію в окислювальних реакціях розщеплення білків, жирів, вуглеводів. Його застосовують для лікування і профілактики арибофлавінозу, лікування очей, дерматитів, вітамінізації деяких сортів хліба і інше.

Кремній. Людина і тварини створені так, що беруть метали і мінерали для всього організму з рослин, де вони знаходяться в аморфному стані. При нагріванні до 57,5 °С вони перетворюються на неорганічні сполуки і не засвоюються організмом. А ензими (фізіологічні каталізатори) знищуються вже при 54 °С. Ось чому краще їсти овочі і фрукти сирими.

Кремнію досить багато в глині — 45,1 %.

Як і глина, топінамбур корисний при лікуванні атеросклерозу, туберкульозу, розсіяного склерозу (маразму), при старечих хворобах.

Ацетилхолін. Має гіпотензивні властивості. Передавач нервових збуджень. У медицині застосовують при спазмах периферичних судин і артерій, сітківки ока, глаукомі, атоніях шлунково-кишкового тракту і сечового міхура.

Фруктоза (фруктовий цукор). Моносахарид. Міститься у фруктах і плодах, бджолиному меді, складова частина сахарози. Фруктоза добре засвоюється організмом. Її застосовують для харчування хворих на діабет. 1,6 — дифосфат фруктози — лікарський препарат, який застосовують при шоківому стані і хворобах серця.

Інсулін — гормон підшлункової залози, що регулює процеси вуглеводного обміну і підтримує нормальний рівень цукру в крові. Виробляється в бета-клітинах підшлункової залози. Застосовують для лікування цукрового діабету, психічних хворобах, виснаженні, ураженні печінки.

У бульбах топінамбуру інсулін — полісахарид.

Недостаток ін'єкцій в тому, що він викликає "вовчий" апетит. А ось з'їдений лише трохи посилює.

Всі речовини, які містять бульби, в комплексі дають разючий лікувальний ефект.

Є відомості, що ще в 17 столітті наstoєм на білому вині лікували серцеві хвороби.

В наш час корисний діабетикам. Значно знижує вагу тіла, різко скорочує потребу в ін'єкціях інсуліну і вживання цукрознижуючих препаратів. В медичній літературі є дані про ефективне застосування продуктів переробки топінамбуру при подагрі, сечо-кам'яній хворобі, атеросклерозу, профілактики ракових хвороб і інфаркту міокарда, малокрів'я, шлунково-кишкових хвороб та інше.

Є дані про те, що топінамур зовсім виліковує діабет.

Культура, безумовно, варта поваги, тим більше, що вона має ряд інших корисних властивостей.

А. ЧАБАНЧУК-АПОСТОЛ,
Волинська обл.

ЛІКУВАЛЬНІ ЧАЇ

Узимку дуже потерпають захисні, антитоксичні властивості печінки. Як наслідок — починаються розлади в організмі — від зниження гостроти зору та фурункульозу аж до неврозів та обмінних артритів. Отже, слід підтримати й зміцнити печінку. "Печіночні" чаї допоможуть вам у цьому.

1. Взяти по 20 г барбарису, цикорію польового (петрових батогів), кульбаби та 10 г кори крушини. Перемішати. Столову ложку суміші залити склянкою окропу, настояти 30 хв, охолодити, процідити. Випити на ніч одну склянку. Приймають три рази з триденною перервою між прийомами.

2. Змішують по 5 г м'яти перцевої, копитняка, по 10 — трави реп'яшку, хвощу та квіток глоду. Столову ложку складників заварити склянкою окропу, настояти до охолодження, процідити і пити по півсклянки двічі на добу. Вживати не довше тижня.

3. Тим, у кого розлад печінки супроводжується безсонням, дратівливістю,

дуже корисний такий чай: листя м'яти перцевої — 30 г, коріння та кореневище валеріани — 20 г, кори барбарису — 20 г та квіток глоду — 20 г. Дві чайні ложки суміші заварити склянкою окропу, охолодити, процідити й приймати по склянці вранці та ввечері.

Якщо у вас не все гаразд із жовчним міхуром, пропоную такі рецепти:

1. Фіалки триколірної, чебрецю, материнки, реп'яшку, шадри, деревію взяти по 10 г, кореневище айру — 15 г. Столову ложку суміші залити водою (2 склянки), довести до кипіння і кип'ятити 5—7 хвилин. Потім процідити і пити теплим по півсклянки тричі на добу.

2. Листя м'яти перцевої та меліси — по 30 г, й таку ж кількість квіток ромашки. Дві чайні ложки залити склянкою окропу, настояти до охолодження, процідити і приймати по склянці один раз на день.

І ще один рецепт. Це дезалергізуючий чай. Квіток акації білої (робинії) та жовтої взяти по 15 г, квіток каштана

— 20 г, квіток конюшини, сливи, вишні, абрикосу, дзвоників по 5 г, а трави тимофіївки та пирію — 10 грамів. Столову ложку суміші залити двома стаканами окропу. Не кип'ятити й не проціджувати. Випити всю рідину за три прийоми протягом дня.

Часто запитують: чи вживати лікувальні чаї паралельно з іншими ліками, чи не послаблює це дію останніх? Ні, навіть навпаки. Зміцнюючи організм, чаї сприяють більш повноцінному лікуванню. Дієта, режим — усе повинно

залишитися таким самим, як і до прийому цілющих напоїв.

На початковому етапі лікування травами можуть спостерігатися підвищений апетит, надмірна бадьорість. Хворих це не повинно хвилювати, згодом усе нормалізується.

А. ПАСТЕРНАК,
лікар.
Київська обл.

ГРУШЕВІ ЛІКИ

Із широким застосуванням хімічних препаратів ми забуваємо про надзвичайно прості природні лікувальні засоби. Ось хоча б груша, друга після яблуні фруктова культура. Її вирощували ще у Стародавній Греції, в Україну їх завезли з Візантії. Наші предки добре знали лікувальну дію дикої лісової груші. Але і культурні садові сорти, виведені на основі дички, багато в чому успадкували ці якості.

Мабуть, мало хто знає, наскільки цінна груша для дієтичного харчування. І не лише для хворих на діабет, а й для здорових людей, як профілактичний засіб проти відкладання солей у нирках і жовчному міхурі. Відвари, настої, сік груші — один з найкращих і найменш шкідливих сечогінних засобів. Тривале вживання їх сприяє виведенню (змиванню) каменів, справляє антибактеріальну дію.

Найцінніший узвар із сушених груш, він відомий в Україні з найдавніших часів. Чому його традиційно подають у піст до куті? Бо у сушеній груші зберігаються всі важливі мікроелементи, як і у свіжій, окрім води. Вони необхідні організму людини, щоб виводити шкідливі речовини, а отже — очищатися. Цей прадавній досвід особливо корисний тим, хто проживає в екологічно забруднених зонах.

Сушені груші добре допомагають при дизентерії, проносах, болях у животі та інших захворюваннях шлунково-кишкового тракту, бо в них міститься чимало дубильних речовин.

Колись у наших дідів печена або варена груша була першим засобом від хрипоти і кашлю. Причому ж таке лікування застосовували при туберкульозі легень. Компреси та примочки з відвару рятували від головного болю.

Плоди груші — джерело вітаміну В або фолієвої кислоти, необхідної для процесів кровотворення. Цинку в груші значно більше, ніж в інших плодах та ягодах. Крім того, вона багата на мідь, кобальт, залізо, ванадій, молібден, фтор, йод та інші мікроелементи. Причому в ранніх, літніх плодах більше марганцю, а у пізніших, зимових — заліза.

Молоді пагони груші — чи не найкраща заварка до чаю. Вони виводять з організму солі, зменшують запалювальні процеси в суглобах, діє, як сечогінне, не подразнюючи нирок, поліпшує обмін. Киньте до чайника 2—3 10-сантиметрові молоді гілочки груші, прокип'ятіть 10—15 хвилин, додавши плоди глоду, смородини чи горобини. Жодна заварка не дає такого гарного рубінового забарвлення, як гілочки груші.

Підібрала Л. БЕРЕЖНА

Пасічники Пустомитівського району Львівської області на розвиток журналу УП офірували 3950 тисяч карбованців, пасічник з м. Буськ тієї ж області Олег Ільків — 600 000 крб, Рада Івано-Франківського обласного товариства пасічників — голова Б. М. Паркулаб — 20 кг штучної вощини.

Дякуємо за матеріальну допомогу. Підтримуйте наш часопис.

Редакція, друкуючи матеріали не завжди поділяє позицію авторів, не рецензує надісланих дописів і не повертає авторам.

Листування з читачами проводиться тільки на сторінках журналу.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор **М. Д. Осташевський**, к. с. н. І. Г. Багрій, академік УААП Л. І. Боднарчук, к. с. н. В. А. Гайдар, к. с. н. І. К. Давиденко, к. с. н. В. П. Пилипенко, д. с. н. проф. В. П. Поліщук, к. с. н. А. І. Черкасова, к. в. н. О. В. Луців, член-кор. УААН, д. б. н. Р. Й. Кравців, В. М. Болкот, С. Ф. Вербоовецький, М. П. Дейнека, Б. В. Рудка, М. А. Рудковський, А. Я. Сидоровський, І. М. Шеленгозич.

Літредактор **Р. А. Меленчук**.

Здано до набору 2.01.95. Підписано до друку 31.01.95. Формат 70×100 1/16. Друк офсетний. Папір друкарський № 2. Умовн. друк. арк. 2,6. Умовн. фарб.-відб. 3,35. Обл. видавн. арк. 3,92. Тираж 6 700 прим. Замовлення 3-5.

Передплатний індекс 74509.

Ресстраційне свідоцтво KB № 766

Адреса редакції:

290010, Львів-10,

вул. Пекарська, 50, тел. 76-74-09

Львівська академія ветеринарної медицини.

Журнал "Український пасічник".

Розрахунковий рахунок редакції:

363703 МФО 325644,

Код 290002. Дирекція АКАПБ "Україна" Львів

Львівська книжкова фабрика "Атлас".

290005, Львів, Зелена, 20.

ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ДОСВІД

О. Озеров. Двоматочне утримання бджіл	5
М. Андросьук. Маю свою думку!	10
В. Лищук. Природа роїння бджіл	11
В. Болкот. Способи згодовування заміників пилку	13
Ю. Сусь. Про багатокорпусний вулик	16
С. Любченко. Ще раз про розширення пасіки.	17
І. Зінченко. Щільники і віск	18

ПАСІЧНИК МАЙСТРУЄ

В. Семенченко. Фреза для верстата	21
І. Козловський. Досвід поселення роїв у пастки	23
З. Масло. Маленькі дрібниці	25
М. Гуньо. Бриль і лицьова сітка	26

ПРОБЛЕМИ І БДЖОЛИ

П. Пасека. Українському лежачку — більше уваги	27
Я. Бучко. Рятуймо бджіл	29
Г. Свирида. За радістю — тривога	30

ЕКОЛОГІЯ І БДЖОЛИ

Я. Коваль. Екологічно чистий мед	32
Г. Курило. Які чинники впливають на виділення нектару	34

НА СЛУЖБІ ПАСІЧНИЦТВА

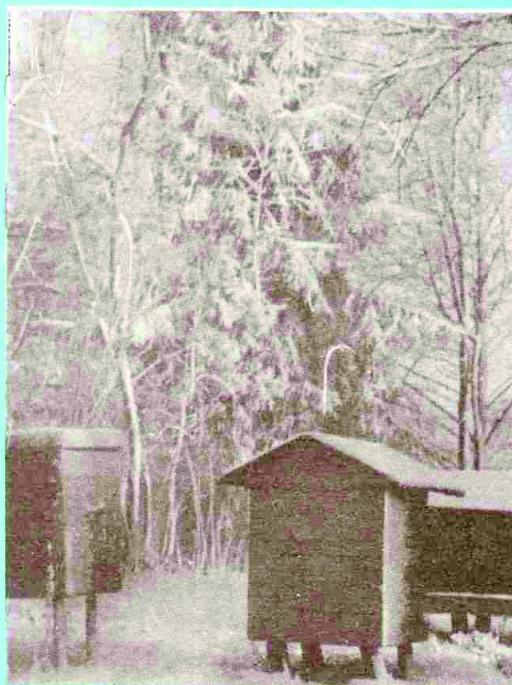
П. Пасека. Знову про В. Ю. Шимановського	36
---	----

АПІФІТОТЕРАПІЯ

А. Лабінський, О. Адамович. Значення органо-літичної оцінки якості натурального бджолиного меду і його застосування	39
--	----

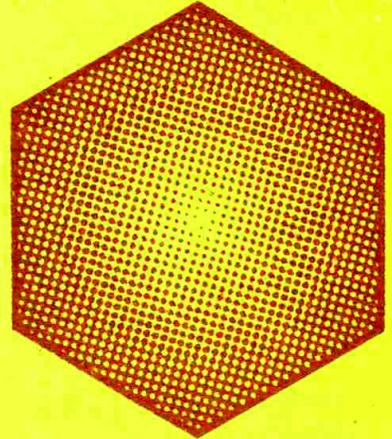
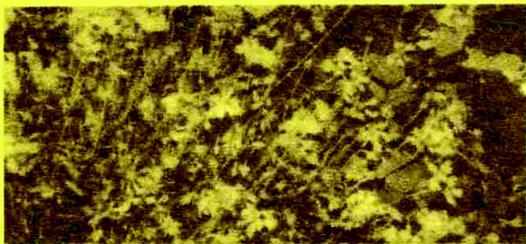
СВІТ МЕДОДАЇВ

Л. Корінченко. І медодай, і ласощі, і квіти	41
С. Юревич. Еспарцет — польова медодійна культура Господарські поради	44

Зимовий етюд.
Фото М. ХАЩІВСЬКОГО

Ділове спілкування на
сторінках УП — запорука
вашого успіху.

Адреса редакції: 290010 Львів-10
вул. Пекарська, 50 тел. 76-74-09,
Львівська Академія
ветеринарної медицини
Журнал
"УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК"